

אור החיים

י"ג) וילכו כי לנדי וגו' והם שברך מלרס אמר להם נתקון בצומרו והנה תורה לומר שלם יחם כחמו (לעיל ר' י"ג) וילכו אל בני ישראל ויפרישו שלם יצאו דבריו להיות הדבר תורה שידור אל שם שעשש מושלים בעם כאל יחד משכ למלכות עליון ונתקו אליו פירות דבר זה יש לו חיוק הכחוב (לעיל י"ט ו') והם חסו לי ממלכת כהנים והצדק הדברים כמכר. ודרך רמז יצא הכחוב וגוי קדוש, ממלכת חור אל משכ, כהנים אהין על דרך ממלך הוצא בספר זכר חש (בראשית וציוו, וגוי קדוש אלו כלויים, ואילו שירמה בצומרו. ח') כי ד' גלות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו תורה על דרך אומנם ז"ל (זכר ח"א פ"ג) כי כל צבות אחד, גלות בראשון נגאלו צבות אברהם תלמיד חכם יש לו מלך משמח משכ, ולזה דרשונו אצויו עליו שלום, ב' נגאלו צבות יצחק, ג' צבות ז"ל (סוכה ל"ט) כיו קוראים זה לזה משכ כי הוא יעקב, בד' תלו צבות משכ ולזה נאמר בלכות כי זה הכדבר צננות נפש לזמנת חורה, והוא כל עוד שאין עוסקים בצורה וצננות אין משכ חפן אומרו והנה תורה על דרך אומרו (תהלים ל"א) כי לגאל עם בעלנים מן החורה, זה הוא שרמו מלאכיו ילכו לך שהוא לשון לוחם לוי לאיש ישראל הכחוב כלן בצומרו והנה תורה את בני ישראל על הכנענים, וזכר ידעת כי אין השניות אלה דרך (תהלים ל"א) כי מלאכיו ילכו, או על דרך בלחשיות עסק החורה, וזכר כי לרמו רמז זה אומנם ז"ל אין לו אלא מלכות כי הוא ימלך עליו צננות שמן כי הוא צננות החורה שהוא אור לעמיד ותנאו הוא הדבר שעסקו ישראל בצורה. כעולם, ועין בספר שמהר זב:

ויקחו אליו. טעם אומרו אליו יצא על דרך מה שמארו צננות שפת דף כ"ב זה החורה וחס דברי חוכר שכתבו בספר, ודקדק לשום תמוך לפחות העדות ערות הוא לכל צאי טולם שהשכינה שורה בישאל מאי ערות אמר רב זה ר' המעריז וכו' עד כלן, והנה אמרו ז"ל (שמ"ר י"ג) לוינו הוור כיו מלאכיו על משכ לומר אפשר שהשכינה שורה על משכ של משכ וכו' עד כלן, כרי כי לא היו מליקים אפילו מישראל ששורה שכינה צננות וכו' זה הגם ששורה שכינה ציוס א' צננות עם כל און זה סימן לתמידות שחקצט השכינה מקומה צננות מלאך הלגיה שנקרחת המלאך הקטון ופרד אלוף אצל צננס נר המעריז הוא ערות לכל צאי טולם ממנה ושפחה חורב גצירה, ולזה יו כי יקוין שהשכינה שורה בישאל, והוא ממלך ב' ויקחו צננות ז"ל יקוין ויודיקו צננות שהשכינה חסרה (מגילה כ"ט) בצננות (דברים ל' ג') ושב כי ממנה צננות שיראו גם שיעשה צננות הממורה, ואולי כי

אור בריך

מלך. ח) כי מינה בני ישראל מדרגה גדולה ינה. ט) וי המשפחה, הלא נכדו הקדוש ברוך הוא והמקדש היו לקחום. י) פירות אמר כל משנה המשכן בעירי בפרשה מרומה אמר והנה מלכות את כל אשר אמרו לך מלך מינוש שיתלעל מלך, שהלא יקחו אליו לוחם צננות. יא) ודרך שפירש למעלה לשון לוי ויתחל. יב) פירות הנעמדו על מכוני. יג) והשכינה הקדושה, כי עמו אולי צנתי כעיקר.

וְיָקָחוּ אֵלֶיהָ אֲשֶׁר יִשְׁמַן זֵית זָךְ כֶּתִית כְּתִישָׁא קְאֻדְקֻמָּא רְשִׁי לְמַטְּ בְּדִיר (כ) וְאֵת תְּצוּהָ זָךְ. זלי שמריס, כמו שצונו שיהיה זה שמן זית, וזהו שפירושו זלי פסולת דהיינו זלי שמריס, וידעו אילו מקפיק שאין לזכר זה שיעור, ולעשותו ז' דבר ולגז מים י' אפשר, אלא דלוי לא עליו המלאכה לגמור, אלא הוורה הקפידה שמשעו נאשין שיהיה זך, וגם אמר הכתוב "כמות", שנאמן זה שיהיה כמות ולא שטון יהיה השמן זך אב' מה זה שאמר מקודם "זך", אלא דלוי ש' דברים לזה הכתוב שיהיה צננותו יהיה זך, וגם מעשיו יהיה זך, והיינו כמו שצונו מרבו פי יטול דגריסה למדים אמת מכלן והמת מכלן האלין מקום שהמשע שלט בו הישב, ויחיס אלו יהיו שמש זך, וגם צוריס הללו יהיו מעשיו מיומדים לזכות, שלא יעשו אלא כשאו, וגם אמר הכתובה לא יטול אלא טפה ראשונה (ג"א): (מא) ומיכת למאור זך למורה, שהלא כפי העלות נר תמיד, אלא למעטני צה' דוקא למאור מידי צננות ופסול בעסוק, אבל למנחות כשר אף שמן השני והשלישי, ומיטעו זה לא נא לפסול שמן הראשון למנחות, הגם שיש צננות שאל לפסולו לפי ששמן הראשון אין בו טעם ומיקום כמו בשני, מ"ל לאלן (כ"ט מ') ועשרין פסולו בלוי בשמן כמות, למנו ששכר

כ. ואתה תורה. לויך לדעת למה הולך לומר מעמדי. ולא יראה בעיניך כי מלוח ז' קלה היא ואחכ אמר שטעמו היה מדבר, עוד כיון שאינה אלא מפי משכ לא כן הוא שאין זה אלא למה אמר תורה ולא לו, עוד למה אמר לשון ויו. רבנותו ז"ל אמרו צוה דרשות מהם אמרו (ח"כ) ראויים כי כי אמר אליו שילוח, ואולי כי לוח אמר כי"פ (חמור) אין לו אלא זירח לז' שיש חסרון יום, ואולי כי לז' שהדבר אינו מן המוסר לזווח כי שדלוקו נרוח צביות ה' אשר ממנו חלה אורה, אשר על כן אמר למטה כי מלוח ז' לא יאמריק לישאל על פי כי אלא הוא ילוח פירות מפי עלמו שיהגו כבוד וכו' לבציה שמן להדליק, ולזה אמר ואחכ, פירות מלכז מה שצוויקך הוסף אהק לזווחם על זוכי. ודקדק לומר תורה ולא הדבר להצדיק דציונו אלה שירחס הוא על הדבר שאם אמר הדבר יהיה כשמשע כי דבר דברי ה' כסדר הכניל לדבר מבלי לורך הוורה, ולזה לא אמר לו שאו יהיה נשמע אמרו כי כי אמר אליו לזווח אלה תורה פירות אומרו תורה את בני ישראל, על דרך אומרו (ש"ט)

אור החיים

על דרך אומרו תורה את בני ישראל, על דרך אומרו (ש"ט) שצדק זה שיעשה מעמלן הוא דרך כבוד, מה שאין כן שהוא ב"ה יתה מלאך הוא לויך זכר עם ופסול. (ב) ומינה גם כן חוספס וא"ו, ששמן המהנה שצדק להצדיק לויך גם כן שאמה תורה. (ג) שיהיה תורה צננותו פירשו אמה לו, ומאמר שכל פירשו אמה צננותו לו. (ד) שאינו מוכן למורה, כי לא אלו אל משה לקחו. (ה) ופירושו הם יהיו שמשעם ומהם תהיה קפוליה. (ו) שמינה לו יאמר על פירות שנתן לו, ומינה תורה יאמר על חמדותו מאי. (ז) ופירות הממה, אהין יהיה כהן ואחכ תהיה

אור בריך

על דרך אומרו תורה את בני ישראל, על דרך אומרו (ש"ט) שצדק זה שיעשה מעמלן הוא דרך כבוד, מה שאין כן שהוא ב"ה יתה מלאך הוא לויך זכר עם ופסול. (ב) ומינה גם כן חוספס וא"ו, ששמן המהנה שצדק להצדיק לויך גם כן שאמה תורה. (ג) שיהיה תורה צננותו פירשו אמה לו, ומאמר שכל פירשו אמה צננותו לו. (ד) שאינו מוכן למורה, כי לא אלו אל משה לקחו. (ה) ופירושו הם יהיו שמשעם ומהם תהיה קפוליה. (ו) שמינה לו יאמר על פירות שנתן לו, ומינה תורה יאמר על חמדותו מאי. (ז) ופירות הממה, אהין יהיה כהן ואחכ תהיה

אור התורה לצוה השני של התורה

שמות כז כח תצוה תעז

אונקלוס

עז צפרא קדם י קדם עקם קפני יהודה תקת עוללם ללחמם מאת
לדודון מן בני ישראל: * ואחז קני ישראל: * כח * ואחז תקרב
קרב קתה ית אחרן אחוז קת קני ישראל אחוז את אהרן ואחז קני
בגדו עמה מעו בני ישראל אחוז את אהרן ואחז קני

לקט ברוך

רש"י

כך כלום: (ח) ואחז תקרב אחוז. לאחר שהגמור גלגל מין וממנו דלדון עד למעט היום מה נכך (רא"ש),
אלו כנענים כרע"י אמה ומה שבמחיר צנרן זורק למח, וקרא"ש ס"ס כ"י אמה כמו שכתב הא"ש, ואחז רואה שום
סמיה, דמה שאחזי יאה דוקן הוא עד זמן הסעפה הנה שהוא צנור היום, ולא נח להעמיד את הגמור ועידון דלקים זורקן
למח (כ"ב): (א) ולא עמה שקריצה זו היא להלביש הנגדים ולמנוס צענוס המטין (שאל"י להבין יקריבו), אלא

אור החיים

למעלה:

כ.א. מאת בני ישראל: יתצוה על דרך מה צמיח עקף נשמתו שנגד אומי עקף שבו חטא
באומרו הקרב אלך כי על ידי חטא האדם חסרמק
מאשרבו הגזול כפי גדלו והספון וכו', והנה
במלכותו המפלגות שהפלגו בשלמותו כ"י גוס
להתרחקות עקף אחר מעשיו נשמתו ממשורה, והם
כי ה' הענישו אף על פי כן על שור אלא קצול העשה
הפעם שומד צמקומו והבטוח עורו מרוחק, לה
בשעת מפלית הדבר הודיעו כי צוה יהיה מתקרב
כרמוק, ויהו אומרו ואמה הקרב אלך פירות
הקרב לעלמך"י פירות לצמיתך שרמוקו בצמנויות
המשה הבה, ונמכוון ה' להודיעו כי זה חוקנו
ומזה אני משכיל על דבר שאמרו ז"ל בסוף צרכות
(כ"ד) חיצ אדם לצדק על הדעה כשם שהוא מצדק
על הצוה וכו' ומפיל בגמרא (שם ס'): לקבל
הרעה בצמיתו כשם ששומד צנוצו עד כאלו, והנה
הדבר קלם צניו כחוק, ועל פי הדברים האמורים
צטעו הנה הבטוחים הם מקריצין ענפי הנשמה
שהיו רמוקים מאורשם, שאין לך רע ומר פתחו
אל ה' אלהיו, והמלכות הירורין ומקרב הכוח
ועל זה ישמח ל' המשיג, ואמר וששית צנור קורב
ה' ואומרו אלך לכפרתי את אהרן ואת
עוד ירמח עקרא שספן דוצר לפאה, אשר זה הוא שנאו
ל' גדולו אוין לך קרבן גדול מזה. עוד ירמח

אור ברוך

יר' הלא כפי אמר בני ישראל וקמו. (שז) ולא אמר אמה ממשו מן אהרן וירמח. (שז) ולא אמר אל המונח לו אל
מטענתי. י' זה יהיה שישו ריחם הקרב, כלומר, במקום קורבן אשמה בו. י' (שז) כלומר, לטעמו, לאמרו לך לך. י' (ש)
כלאו אמר הקרב עתה לעלמך. (ב) שלאמור להם להקריבה האלה הלא מנה והאין כל הצדקים צמיתות ומה גם שומר ועשה

אונקלוס

שמות כז כח תצוה תעז

תעז

בצניא חידא: יא במשפו ונמא
מקרא קפרכמא דעל פהדומא
וסדר יהמ אחרן ונחיה פרקשא
יערה אתו אהרן וקני מערב עד-פקר

רש"י

לקט ברוך

הוא אלא שאינו צריך (רא"ש): (מב) מדמתי להעלות ולא ואלו כחוס לנענוס: לדחלות נר חמיר, מלוקימ
להלקי או להאר שנה מינה שהמליך צריך להשאיר את ער שמהם שלבצט עולה מאלוה (חייב ס' - שם כ"א):
אל המליך אלא הפסלות עד שלאם האור כשמולה יפה תבויר. כל לילה ולילה קרוי חמירי. כמו שכתב
וכבר מוכר את האמן והשלבצט עולה וימנעו צנבה כלל אומרו (כפי י"ח) עולה חמיר ולינה אלא מיום ליום,
אחור, ונמי כסיה ולא שמהו עולה ע"י דבר אחר, ופי' וכן צמיתו צנבר ונמליותו צמיר, ולינה אלא
רש"י ולא שמהו צריכה סיקון והעיה עכ"ל. (בגז) וי'ל מלכותו צנבר ונמליותו צמיר, ולינה אלא
אין מינה חמיר קשורה לחיבה נה, ולא מטעה לומר שהמנו צלח הפנים (כ"ב"ל) משבט לשבט הוא: (כא) מערב
קורב למנחה נה חמיר, שאלו אינו נה חמיר שאינו זולק עד בקר. מן לה מרסה שמהו דולקה מערב וער
חמיר רק צלילה, אלא להעלות נה מקושרים צינר, ומינה צק-קמ"י, ויעתור חכמים (כ"ב"ל) (מחמת י"ח) חלי לוג לליליא
חמיר שייך על להעלות, וכאלו אמר להעלות חמיר את הנה, טבט הארבורקמ"י, וכן לכל הלילות, ולא יתקרי"י אין
כלומר כ"י יקמו אלך שכן כתי' שיהיה לך להעלות חמיר שיש חסמות יתקרי

את ריח המנחה, ופירושו מלמדי, וכן כפי' אמור אלל המנחה חמיר שם ג' פעמים מינה חמיר וכל פעם הוא זמיון והא
וסמה משפוק את המנה מלמדי, וכן כפי' אמור אלל המנחה חמיר שאלך פירושו שיהיה חמיר ויעלה חמיר וישפך חמיר, אלא
משפוק חמיר כ' פעמים כל יום, וכן חמירי כתי' גדול, משפוק לים הפנים יפוליס לנו לומר שפירושו שהוא מונח חמיר
על האלמן כל חספוק, ואין חמיר האמור שם שייך על ונמח על האלמן, אלא מקושר הוא לחיבה, ולפי", לומר מונח חמיר
חמיר (וגם השעם מוכיח כן) וכל זה דוקא בפסוק שני, מרומה (כ"ב"ל) אלא כפי' אמור (כ"ד ח) דלמתי יערכו לפני ה'
חמיר, הוא ממש כמו במנחה שפירושו יערכו וקח' לאשכחמו שהוא חמיר ונמי חמיר חמיר ממש והוא נה המעניף אלס כל
והרמזי"ו ז"ל כל צענהו שקרדש דרומיטו חיו כן, אלא אמרו בפסוק ונמי חמיר חמיר ממש והוא נה המעניף אלס כל
בשברים ומלאו ככה מלדקיני ע"י, וכפי ענה עליו חל"ש"י ז"ל ונמנו אין לנרוע ועליו אין להוסיף כי כל דבריו חמיר וקח'
שייך שם כל-ידיהם, וזוהו דבריו, שדבר ושבוט הוא אלא רק שאלך דברים אלו פשוטו על מקרא, אלא שילוו ע"י דברים אלו
לפניהם נמירי אלא אשמחמה צענמה (וגם רש"י) צענמו מניה דרום או כפי' אמור, ואלו הם לר"ל הדקים מיושרה דמינה
חמיר, כי בשלמה חמיר האמור בשלמן כל לומר שיהיה ממש חמיר שאפילו רגע לא יעמוד השלמן עלי להם, ליה אמרו
שבצבות דומן שם במנחה י' חמיר כל חספוק - ג"א, שהלא נמו בו שכן במנח מרומיה ועד ימי שצטון הדקיני היה
דלק ממש לפני ע"י ש' ולא הוא לפחות נמירא היאך שכו' ואל לפסוק על האם הלא חזר י' להיות זולק חמיר, ועוד
רלויות בורות מן החסות ומבזמ' דלחי מנגיה, וגם הרמזי"ש והפסוק"ג כעט נהדיא מלות שמה להחליק הנרות, בגל יוס'
שאלמך להעלות נה, חמירי" עיי"ש: (מד) כי פשוט הוא שאלך פירושו שיהא כהן שומר עליו על הלילה ושפוק בירימם,
אלו ואלו חלילו אמר יסריו אטמו שיהיה מערב עד צוקר (רא"ש): (מה) ומוכר דרתי שבפסולות היו אשים בכל פסם
(והנמחות הנה רש"י גם שכלל האמרתם, והפסוקה קן חמנת, שאלס הם דקים האלמנה אלאם קונה ואין זה פסח והנה, וכן
אלס הם שנים מעליה שכן ואין דלקמן יסיה, ולוה היו לריחים ח"ל לערב השועור בשמן ולא פסוליס (כ"א): (מה) פי'

אור החיים

בפסוק ולא אצלו כעיר וכו'. ואמרו להעלות וגי' עוד לומר למאור להעלות נה חמיר כי המאור
עולה חמיר וחמיר זה אין לו שיעור ולא חסוד בגדול הוא יעלה הכר חמיר על דרך אמרו (ששעי
לדלבה עוד ויהי לה כ' לאור עולם, ואולי שכוון ס"צ) משבט ה' וגו' אלס שכן דמך דמך והיות רק

דְּמַצְרִים: כּס וּמִלְפִי י" עם מִשָּׁה
 לְמִצְרַיִם אֲנִי י" מִלְפִי עם פִּרְעֹה
 מִלְפָּא דְּמַצְרַיִם ית כָּפֵר דִּי אֲנִי
 מִלְפָּא דְּמַצְרַיִם: כּס וּמִלְפִי י" עם מִשָּׁה
 מִצְרַיִם: כּס וּמִלְפִי י" עם מִשָּׁה
 מִצְרַיִם: כּס וּמִלְפִי י" עם מִשָּׁה
 מִצְרַיִם: כּס וּמִלְפִי י" עם מִשָּׁה

לקט בודר

שלאחריו: (כט) וידבר ה'. הוא הדבור עלמו בפעם ראשונה ושייך, והוא שכוונה שכל פעם שמזכירם האומר למעלה כל דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא במורה מלידתם ועד הסתלקותם הם היו בלי שיעור כלל, רק ממך שבספיק בענין כדי ליחסם חזר (בענין) עליו כמו שעשה מורה על המותם הידועה (רא"ש): (ג) פי' להחמיר בו: אפי' ד'. כלפי איני לשלמך"י ולקיים דברי כחזר זה החמיר בענין ולא שייך, והכחוש הסמוך היא דוגמתו, כגון במחלה ספר הושע, חמילת דבר ה' בנאש ויאמר ה' אל הושע קח לך וכו', ופירש"י חמילת דיעורו של ה' ב"ה היה זה שאמר לו קח לך וכו', והכוונה בזה כמו שמפורש דיעורו הסמוך, שאין זה דיעור מדש מהקב"ה אל משה, גם משוכחו של משה מבר למעלה קודם היותם, וכן משוכחו של הקב"ה שאהרן ידבר נדמו למחלה, ולומר מה שאמר ויהי ציוס דיער ה' כלפי איני אמר נדמו על הראשונות, וכדי שלא יקשה לך, אם כבר השיע הקב"ה למשה שאהרן ישיא נבואה למה חזר וטען איני עול שעמם (ב"ב): (ד) כבר מצויר בחמלה הפרשה ששם זה הו"ו"ה מורה על מקור האמת אמתת עמיתו יתברך, ואין צלמו, וכדלי לקמך עליו ועל העמומי:

אור החיים

מלרים פי' לשלול דיעור ראשון שהיה במדבר שאמר לו ה' (לעיל ד' י"ד) הלא אהרן אחיך וגו', כי שם ישמעתי פרעה, היה דקדק הכחוש לומר שטענת עדיין לא כשה הכחוש אהרן למשה בשליחות מלכו עול שפתיים היתה לך פרעה לך אהרן אינו זו עד שזינר ה' עם משה בארץ מלרים, והוא אומריו ציוס דיער וגו' בארץ מלרים, וחזר הכחוש למשה ראה וגו' ואלהן אחיך ידבר אל פרעה פי' לומר אופן הדיבור שדיבר ה' עם משה בארץ מלרים, והוא אומריו וידבר ה' אל משה לאמר במלכותי, וזה דבר אל פרעה וגו' פי' לאמר שדקדק לומר ששטק עמו אהרן את כל הכבדות האלו האמורים אמי ה' דבר אל פרעה וגו' פי' לאמר שדקדק לומר ששטק עמו אהרן את כל הכבדות האלו האמורים לו אמי ה', והכוונה בזה שסמך על דבריהם, ותן כחן וכויה לך לאות כי הם דברים חדשים נחזר בשליחותי ודובר אהרן בעצמו אל פרעה כל אשר מעטם באמור, והנה כראוי ה' כי הקפיד ה' על וגו', ותמלא שדיבור זה של אמי ה' הוה בארץ לעשות הוא הכל, ואולי כי לזה אמר הכחוש ויהי מלרים דכחוש (ויש פרעה זו) ויאמר אליו אמי ה' לשנות הוא הכל, ואולי כי לזה אמר הכחוש ויהי זה הוה במלרים ואמר לו שילך הוא וידבר אל פרעה לא אהרן, והגם שכבר שיק ה' עמו אהרן כהה ביאר היטב שם במקומו שאהרן ידבר אל הכחוש שאל עשאו משה שכל כך השתדל ה' עם משה בעט אצל לפרעה עדיין ה' חפן שידבר משה וריבה נחמיו מסדר הפרשותו לנאוש פסוק זה ויהי ציוס אותו באומריו אמי ה' ולא חותם לשום דבר ולא רלה צפרפה שקדמה ורפי כאמת נקמר הוא עם מה

אור בודר

ע"א) וכל הענין מסתק כ"ח עד סוף פסוק י' המשך אחר, כלומר, האין היה זאת ששם המדברים אהרן משה, וזה היה ציוס דיער וגו' בארץ מלרים, שם אמר לו ה' אהרן מדבר אל פרעה, והוא השיע עול שפתיים אמי, ועל זה אמר לו ה' אהרן ידבר גם אל פרעה. משה. (ע"ב) ולא חתום על מל שפתיים אמי.

מִצְרַיִם עַל-צִבְאוֹתָם: כּו הֵם הַמַּדְבְּרִים
 אֶל-פִּרְעֹה מִלְכֵּ-מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֹת-
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן:
 דְּמַצְרַיִם י" עם מִשָּׁה בְּאֶרְצָא
 חִלְפִיחוּ: כּו אַנּוּן דְּמַלְפִי י" עם
 פִּרְעֹה מִלְפָּא דְּמַצְרַיִם לְמַצְרַיִם
 ית כָּפֵר דִּי אֲנִי י" מִלְפִי י" עם מִשָּׁה וְאַהֲרֹן: כּו הֵם הַמַּדְבְּרִים
 דְּמַצְרַיִם י" עם מִשָּׁה בְּאֶרְצָא

רשי"י

מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר (לך) ששקולת"י כלאחר מניין י" ע"ל צבאותם. בנבואות"י כל נבואת לשפתיים, (ג"ה כ"ו כ"ז כ"ח), כמו במדבר, עומדת על הרצב"ס (וי"ג י"ד) י" ע"ל שאינו אלא במקום אות אמת, ועל הרצב"ס חזיק כ"ח, כמו בהרצב"ס: (כ) ד"ם המדברים וגו', הם שללעו"י הם שקיימו"י: דוא משה ואהרן: הם בשליחותם וצדקתם"י: מתחלה ועד סוף (במילוי"י): (כח) וידר ציוס דבר וגו', מחובר למקרא שהיה גדול בעיני צוה העלם מדרגתו להיות צוה למשה (ב"ב): (ג) זה פי' המשה, וענינה כל נבואת לשפתיים, שהשפתיים יאלו כל הנבואה ולא נאמר שם גם אחר, כמו על כרעיו ועל קרבו שפירשו כרעיו וקרבו, והענין לומר שללו אצל בנבואת, וזה לשמו"ר שלא מפירשו על נבואתם מן מלכותם ט"ף על נבואתם, שאין לו שם כלל, גם אין פירושו שהנבואת נא"ו על עולם את העם והעם רצו ויעו עליהם, גם אין לומר שפירשו מקורו לפי נבואתם לשפתיים, שהרי בנבואת יאלו ולא נתייחסו לפי שפתיים ולא מקורו לנבואת אלא נמדבר (רא"ש), ואפשר שזה למעט הער"ב דה עגלו אהרן מלרים, אצל לא נעשו לנבואת אלא נבואתם לשפתיים (בא"י), ופי' מינה אצל אמתת אמי, פעמים יאמר על עגלי המלכות ופעמים על שאר ארסיות (דע"י): (גא) פי' הוה שכבר אמר הכחוש שמהם והאין המיוחסים בני יוצדק ועמדת נעשו בשליחות גדול ונעלה זו, אחר ששם הם היו שקיימו בפועל שליחות זו, שכל אחד לעצמו יקר הוא מאוד והוד והפאלת אליו לעצמו והעשה לעצמו (בא"י), ולא מקיים שנעשו בשליחות ולא קיימו (ב"ב), עוד אפשר שהכוונה כמו דיעורו הסמוך שאפילו בשעת שפתיים היו עומדים בשליחות ונעוהו ולא זהו דעתם ולא נבא לשם נעשה עצמם (מ"ל): (גב) הכחוש אליו מודיע מינה, הוא"ו אמת לקיים ויהי כמו שמודיע

אור החיים

ישתדל מארץ מלרים וכל הממלא יורכו בשבט מוסר פעם יקדים משה ופעם יקדים אהרן, ומעשה יוכל אשר הכין ה' לגו כסולים, ואומריו הם המדברים"י לומר על שנייה לשון יחיד והוא משה ואהרן, ואולי פי' כמלך כגורו על עבדו כדבר שפתיים לעשות דבר. כי טעם שאמר בסמוך לשון רבים הם המדברים עוד יכוין להודיע שכגם שממלא שאמר הכחוש לשם שדיבור ישמטי"י:

ב"ה

ב"ה הוא משה ואהרן. פי' ששקולים הסי"י, ולזה דבר, זה הוה לך כי ציוס אשר דיער וגו' בארץ

אור בודר

למה כלל הלא זה הולאה זה הדיעור, ולא לומר שקיימו מה שנעשו, היה די לומר והדבר וגו', ולרדכי היה פי' אשר, לאמר ה"ו להם אשר האמיר ה' אותם ופי' מינת המדברים מלשון שלטון כמו דבר אל לזה. (כז) זהו שהודיע בנאמרו הם לשון רבים. וזכית הוא מראה על אהרן ומשה. כלומר אהרן ומשה שאמרתו לך למעלה הוא משה ואהרן. (כח) שאהרן דיעורו נלה וקר ומשה על הוה. (ע) ולא אמר מה היה ציוס הוה.

ועל כן נראה כי... (Text continues with a discussion on the nature of the text and its implications for the reader's understanding of the subject matter.)

אם נסתכל על הדברים... (Text continues with an analysis of the text's structure and the author's intent.)

הנהגה זו נראית... (Text continues with a reflection on the author's style and the overall message.)

אמנו תמחרפ תכחח

מנו כמנו וכתמחריפ למחרפ נחמה נחמה נחמה... (Text continues with a list of names and titles.)

88 אמנו ורמב"ם... (Text continues with a list of names and titles.)

הנהגה זו נראית... (Text continues with a reflection on the author's style and the overall message.)

אם נסתכל על הדברים... (Text continues with an analysis of the text's structure and the author's intent.)

הנהגה זו נראית... (Text continues with a reflection on the author's style and the overall message.)

אמנו תמחרפ תכחח

מנו כמנו וכתמחריפ למחרפ נחמה נחמה נחמה... (Text continues with a list of names and titles.)

89 אמנו ורמב"ם... (Text continues with a list of names and titles.)

חשיב ברוך בן נריה וכתם בשמעתא תני שהיא נתנבה בשנת שמיים
 לדרוש, ופרשיי שנתנבה לבני בגולה שיחזרו לבית המקדש, ונראה
 לפרש ולבסוף היה נציל, ולכאורה משמע שחילת נבואתו היה
 צבבל, ואין להקשות והלא אין הנבואה שורה בחו"ל אלא רק לנציל
 שחילת נבואתו היה בדרך נתיחד

אליו הנבואה אח"כ גם בחו"ל
 לארץ וכדתינא לעיל במכילתין,
 דייל דשמעתא דמגילה ס"ל כלישנא
 קמיינתא במכילתא דתני הכי אטי"פ
 שנדבר עמכם בחו"ל לארץ לא
 נדבר עמכם אלא בזכות אבות,
 ופירש בזי"ר שהיו האבות מנקשים
 רחמים על גלות ישראל והכניעו
 הקב"ה שיגאלם ויוב לנציל שינבה
 לכם על זכ, וא"כ הוא לישנא ס"ל
 דנבואה כמבשרת גאולת ישראל
 נתיחד לעולם גם בחו"ל לארץ,
 ומדוקדק לפ"פ פרשיי שפירש דבין
 נתנבה לבני בגולה שיחזרו לבית
 המקדש, וכינתו שזכות אבות
 נתיחד הנבואה גם בחו"ל וכפירוש
 בזי"ר:

רבי אלעזר אומר נדבר עמו ביום
 עם חשכה וכראוהו החדש
 בחשכה. לכאורה איכא לדקדק
 מכאן ע"ד רמב"ם בפ"ג מהלכות
 קדוש החדש סי"ג ובפירוש המשנה
 בפ"ג דר"י שכתב שאם יראה
 הירח ביום יום תשעה ועשרים
 ועדיין לא ילא כוכב ליל שלשים
 רשאים אז כב"ד לקדש החדש
 שעדיין יום הוא, וא"כ קשה אמאי
 לא

וראה אי זה חדש שיש בו אסיף ותקופה ושנה יוצאה בו * (וקרוי שביעי) אי אתה
 מוצא אלא תשרי לאחר שלמדת ששביעי זה תשרי ראשון זה ניסן ואף על פי שאין
 ראייה לדבר זכר לדבר. בחדש הראשון הוא חדש ניסן (אסתר ג): ראש חדשים מגיד
 שניסן ראש לחדשים. ומנין אף למלכים ת"ל הוא החדש השני למלוך שלמה על
 ישראל (מלכים י) ומנין אף לרגלים ת"ל חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות. (דברים
 טז) נמצינו למדין שניסן ראש לחדשים למלכים ולרגלים. רבי נתן ורבי יצחק אומרים
 אף לשכירות בתים ולא לשנים ולא לשמטין ויובלות ולא לנטיעה ולא לירקות.
 שנאמר

במעמד אחד: וחג האסיף. הוא חג הסוכות שאז זמן אסיפת הפירות לבית: וחג האסיף תקופת השנה. שיש בו אסיף ותקופה ושנה
 יולאה זו וברייחא זו איתא נמי בירושלמי פ"ק דר"י: זכר לדבר. שראובן גמורא לא היו דאיכא למימר ראשון למילתיה דכמן וכדאיתא
 בפ"ק דר"י: למלכים. למלכי ישראל ואפילו עמד בחדר בלחה לו שנתו משיגיג ניסן ויתחילו למנות בו שנה שניה ונפקי"מ לבני שטרות
 שהיו רגילים למנות הזמן לשנות סמלך משעב שעמד בה: הוא החדש השני למלוך שלמה: בפ"ק דר"י מייח"ל לה מהאוי קרא ומהקישא
 דמלכות שלמה לזיוחא מנריס: לרגלים. לענין כל תאחר דבעינן ג' רגלים כסדרן כדמפרש בפ"ק דר"י: לשכירות בתים. כמשכיר בית
 לשנה זו בלחה שנתו בלא בניסן: ולא לשניסן. מפורש בפ"ק דר"י למלכי עכו"ם מונין שנה מתשרי לבני שטרות איך לשנים כינוי ליום
 הדין שהוא בתשרי. איך לתקופה: ולא לשמטין. ויובלות. שמתשרי מניין לבו ומשכנסם תשרי. אסור לתרוש מן החורש וילפון לה מקראי
 בש"ס ר"י ע: ולא לנטיעה. למנין שני ערלב מתחיל למנות מתשרי: לירקות. מעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הכלקע לפני ר"י על
 כלקע אחר ראש השנה: כלקע אחר ראש השנה:

במעמד אחד: וחג האסיף. הוא חג הסוכות שאז זמן אסיפת הפירות לבית: וחג האסיף תקופת השנה. שיש בו אסיף ותקופה ושנה
 יולאה זו וברייחא זו איתא נמי בירושלמי פ"ק דר"י: זכר לדבר. שראובן גמורא לא היו דאיכא למימר ראשון למילתיה דכמן וכדאיתא
 בפ"ק דר"י: למלכים. למלכי ישראל ואפילו עמד בחדר בלחה לו שנתו משיגיג ניסן ויתחילו למנות בו שנה שניה ונפקי"מ לבני שטרות
 שהיו רגילים למנות הזמן לשנות סמלך משעב שעמד בה: הוא החדש השני למלוך שלמה: בפ"ק דר"י מייח"ל לה מהאוי קרא ומהקישא
 דמלכות שלמה לזיוחא מנריס: לרגלים. לענין כל תאחר דבעינן ג' רגלים כסדרן כדמפרש בפ"ק דר"י: לשכירות בתים. כמשכיר בית
 לשנה זו בלחה שנתו בלא בניסן: ולא לשניסן. מפורש בפ"ק דר"י למלכי עכו"ם מונין שנה מתשרי לבני שטרות איך לשנים כינוי ליום
 הדין שהוא בתשרי. איך לתקופה: ולא לשמטין. ויובלות. שמתשרי מניין לבו ומשכנסם תשרי. אסור לתרוש מן החורש וילפון לה מקראי
 בש"ס ר"י ע: ולא לנטיעה. למנין שני ערלב מתחיל למנות מתשרי: לירקות. מעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הכלקע לפני ר"י על
 כלקע אחר ראש השנה: כלקע אחר ראש השנה:

הגהות הגר"א * ל"ג:

במועד

הרוח (במדבר יא) נחה רוחי על אליהו ועל אלישע.
 ונחה עליו רוח ה'. בא וראה מה המקום משיבו בה
 תאמר אליו כה אמר ה' הנה אשר בניתי אני הורס
 [וגר] ואתה תבקש לך גדולות ואין גדולות אלא
 נבואה שנאמר ספרה נא לי את כל הגדולות וגר
 (מלכים ב ה) קרא אלי ואענך ואגידה לך גדולות
 ובצורות לא ידעתם (ירמיה לג) * (אמר ברוך *) (בן
 נריה) אם אין כרם אין סייג אם אין צאן אין רועה
 מפני מה כי הנני מביא רעה אל כל בשר ונתתי
 נפשך לשלל אל המקום אשר תלך שם. הא בכל
 מקום אתה מוצא שאין הנביאים מתנבאים אלא
 בזכותן של ישראל:

פרשה א החדש הזה לכם וגו'. רבי ישמעאל
 אומר משה הראה את החדש לישראל
 ואמר להם כזה היו רואין וקובעין את החודש
 לדורות. רבי עקיבא אומר זה אחד משלשה דברים
 שנתקשה משה והראהו המקום את כלן באצבע.
 כיצא בדבר אתה אומר וזה לכם הטמא (ויקרא יא).
 וזה מעשה המנורה (במדבר ה) וי"א אף בשחיטה
 נתקשה משה שנאמר וזה הדבר אשר תעשה (את)
 [על] המזבח (שמות כט) ר' שמעון בן יוחאי אומר והלא
 כל הדברים שנדבר עם משה לא נדבר אלא ביום.
 החדש הזה הראהו בלילה. וכיצד היה מדבר עמו
 ביום והראהו החדש בלילה ר' אלעזר אומר נדבר
 עמו ביום עם חשכה והראהו החדש בחשכה החדש
 הזה זה ניסן אתה אומר זה ניסן או אינו אלא אחד
 מחדשי השנה כשהוא אומר וחג האסיף בצאת השנה
 (שמות כג) וחג האסיף תקופת השנה (שם לד) אמרת צא
 וראה אי זה חדש שיש בו אסיף ותקופה ושנה יוצאה בו * (וקרוי שביעי) אי אתה
 מוצא אלא תשרי לאחר שלמדת ששביעי זה תשרי ראשון זה ניסן ואף על פי שאין
 ראייה לדבר זכר לדבר. בחדש הראשון הוא חדש ניסן (אסתר ג): ראש חדשים מגיד
 שניסן ראש לחדשים. ומנין אף למלכים ת"ל הוא החדש השני למלוך שלמה על
 ישראל (מלכים י) ומנין אף לרגלים ת"ל חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות. (דברים
 טז) נמצינו למדין שניסן ראש לחדשים למלכים ולרגלים. רבי נתן ורבי יצחק אומרים
 אף לשכירות בתים ולא לשנים ולא לשמטין ויובלות ולא לנטיעה ולא לירקות.
 שנאמר

אם אין כרם אין סייג. אם אין ישראל שנקראו כרם שנאמר כרם
 היה לידיו אין סייג. אין נצילאים הנצילאים נקראו סייג שגורמין
 את ישראל מן החטא כמו שהסייג גודר את הכרם:
 פרשה א החדש הזה וגו' רבי ישמעאל אומר משב כראש את
 החדש לישראל. גירסת הר"ם אמר
 לו הקב"ה למשכ כראש את החדש
 לישראל ואומר לכם כזה היו רואין
 וקובעין בו לדורות פירוש דקסבר
 ר' ישמעאל דכזה קאי על מה
 שיראה משב לישראל: ר"ע אומר
 זכ אחד משלש דברים שנתקשה
 משב. קסבר דכזה קאי על מה
 שראוהו הקב"ה למשכ מחמת
 שנתקשה: וכראוהו במקום את
 כולן בלחצו. ואיתא בילקוט שאותו
 החדש שאמר הקב"ה למשכ בלחצו
 משב שעות ולמעלה ולא היה כה
 צעין לראותו וכראוהו לו הקב"ה
 בלחצו ואמר לו החדש כזה: חכ
 לכם בטמא. לא היה משב מכיר
 לחכ מין טכור וחזק מין עמא
 שלא נתנה החורב סימן בשליש
 כמו גבי צמח וחיה וטופות
 ודגים: וזה מעשה המנורה.
 כראוהו המנורה ומעשיה לפי
 שנתקשה בשחיטה: אף בשחיטה.
 פרשיי לא היה מנין מהיון כי
 מוגרמת: אשר תעשה על המזבח.
 ותחילת עשיה זכית היא: לא
 נדבר אלא ביום. בחיוב ר"י לו
 יליף לב מדכתוב ביום אתו ונאמר
 ביום דבר כי אל משב צבר סיני
 לומר שכל הדברות שדבר כי עם
 משב לא דבר אלא ביום: החדש
 הזה כראוהו בלילה. בליל שלשים
 שהיו כראש לו לנציל בשעת
 חדושה: ביום עם חשכה וכראוהו
 החדש בחשכה. דבר עמו ביום כ"ט
 לחודש סמוך לשקיעת החמה
 ועכבכו עד חשכה שאז נראית מולד
 כלנבה וכדבור ומראה כלנבה היה

ובא תבואתו תנבואה, והנה כשעמור על זימ היה בלילה, כמו שהעיד הכתוב (שמות יד, ט), ובאתו הנובאה אז, כמו שנוכר שם, אבל מפני היותה בהקין לא עשו בו חכמינו זכרונם לברכה מפני¹⁷. והם גם הם אמרו ושאלו (שמות רבה מג, ח), שבהיות משה עליו השלום בחר בנובאה למדת, במה היה יודע משה מתי היה יום ומתי היה לילה, הרי שלדעתם גם בלילה היה מנבא שם, ואם כן צדק דברי הרמב"ע גם לדעת חכמינו זכרונם לברכה, ויהיה העניין בסמיכות הפשוט, שבעבור שזכר למעלה (לעיל ז, פס) שבבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול, אבל אהרן לא היה שומע אותו, לכן סמך לזה שיצוה את אהרן על הולקת הנרות במנורה אשר בהלך הקדוש, כדי להודיע שאהרן וגם בניו ייכנסו בהיכל בכל יום בברק ובערב להדליק את הנרות, ועם כל זה לא ישמע אהרן את הקול שהיה שומע משה, גם משה היה נכנס שם פעמים בלילה לישמע את דבר ה', והיה ההיכל מאיר מנורת המנורה, להישיר דרכו של משה בכאן אל קדוש הקדושים לשמעת נבואתו, והיה סמיכות הפשוט האלו, נאה ומחייב¹⁸.

ואין ספק שהדלקת הנרות לא לבד היתה מיוחדת לאהרן¹⁹, כי גם בניו היו מוליקים אותה, וכמו אין כי גם שאמר (שמות כו, כא): "יערוך אהרן ובניו מנבך עד בקר", וכן היה בהקטנת הקטורת (לקמן י, טו), אבל ייחס הכתוב הדלקת הנרות במקום הזה לאהרן לבד, לצוותו בעצמו, שהוא קדוש ה' - הדליקם בכל ימיו, מפני כבוד המשכן שנעשה בימיו, וכן היה, שאהרן הוא בעצמו מוליקם כל ימי חייו, וכל זה נאמר כאן: "יעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותה".

והנה כשיענינו הפשוט שבא בחורו על הדלקת המנורה, נראה שהם כולם לצורך, לפי שמה שכתב במנורה בפרש"ה (שמות כו, כא), כמו שפרשתי שמה¹⁹, אינו מצווה - שאז יצוה על שכן המנורה - אבל הוא הודעת מה שידעה, ויאמר הכתוב: "ואתה תצוה" - רוצה לומר, שבעבור שאהרן תצוה, שעליו אמר ויקחו אלד וגו', והעבורה היתה יערוך אותה אהרן ובניו, לכן מפני זה אמר הקרב אלדך את אהרן ואהרן בניו וגו', כי זו היא גזרת המאמר: "ואתה הקרב אלדך" (שמות כו, א), ומפני שלא אהרן ואהרן בניו וגו', כי זו היא גזרת המנורה, היתה הצוואה היתה לאהרן ולבניו, וגם שם לא פירש - כמו שזכר הרמב"ם - במה היו הנרות, אם במנורה ואם במקום אחר, לפי שהכוננה כולה בפרשה היתה להקריב לאהרן ולבניו בעבורת הקדוש, לא זולת זה.

אמנם בסדר אמור אל הכתובים (ויקרא כו, א-ד), בא הציור לישאל על עניין שכן למאור, שהם כמשה אמר המנורה הוא המנורה הוא למשלה, שכלב מה שאמר לישאל על שכן המאור, עוד יצוה לאהרן על אופן ההדלקה, שכן המאור יהיה אמור: "דבר אל אהרן ואמר אליו בהעלותך את הנרות" וגו', כי לא יצוה אותו שידליק את הנרות, אלא שכאשר ידליקם יעשה בזה האופן שידובר.

ואמר המפרשים²⁰ בפירוש בהעלותך: "כאשר תולק את הנרות, שעליה הלה מההדלקה ב תקרא העלאת, ויהיו נכין לפוש, כי שבעת הנרות היו מוליקים ממה, והדליבו את הנרות והיה מורדם ומסירם מן המנורה כדי לקנותם משמרי המשכן הפוסם, ואחר נקיייתם, היה נתון בהם שכן ייתן ופתילות חדשות ומוליקים, ואז היה מעלה הנרות הדולקים ומניח אותם על המנורה.

17 שאלה היא פירושה על פירש"ה שמה יהיה מנבא ביום, 18 כמו שעולה לכאורה מהכתוב, 19 במורה חורב עמ' 461, 20 וראה רש"י ת, ב.

האמת שאלה האמת עשרה: בענין התוצרות, למה ייחס אליהם הזכרון שאמר: "ונזכרתם לפני ה' התוצרות אלויכם... והיה¹² לכם לזכרון" (י, ט-י), שבמלומות לענין השעשועים יעשו התוצרות זכרונם וכן שאל לפי ה', וכן העולות והזבחים תקיעתם היתה ליום לזכרון, כאילו מבלתי לא יהיו לזכרון לפני ה', מזה לא שאלה השעשועים עשרה: במסעות, למה זה היו בני נרשון ובני מררי סמוכים לדגל יהודה, בהיותם נסעו משאם ירעות המשכן והקדושים והעמודים והאזנים, ואמנם הקהיתים נושאי כלי הקודש היו לאהרן דגל אחרי דגל ראובן, שהיה ראוי שאהרן דגל יהודה יסעו הקהיתים עם הקודש.

שאלה השלוש עשרה: בדברי משה לחותנו (כט-ל), ראשונה, למה אמר לו זה עתה, שתי שנים אחר כואו ולא קודם לכן ושנית, למה לא רצה יהוד ללכת עם ישראל כי אם אל ארצו ואל מולדתו, והשלישית, מה השענה שהוסיף לומר לו בתשובתו על דבריו, כי הנה ייראה שמה שאמר לו בתחילה, הוא עצמו מה שחזר לומר לו, רוצה לומר להיטיב עמו, ואם כזה לא נתפסים יתרו ללכת עמהם, מה הועיל בהישנות דבריו.

כיצד נסע שאלה הארבע עשרה: באמרו: "וארון ברת ה' נסע לפניכם דרך, שלשת ימים לתור להם מנחתה" (י, לט), כי הנה קודם זה (י, כא) נאמר שהארון שהיו נושאים בני קהת היה נסע בתוך הווגלים, דגל מנחה יהודה ודגל מנחה ראובן קהתים אליו, ודגל מנחה אפרים ודגל מנחה דן אחרי, ואם הוא היה נסע באמצע הווגלים, איך אמר הכתוב כאן שנסע לפניכם דרך שלשת ימים לתור להם מנחתה, ורש"י כתב¹³ שזה היה הארון היצא עמהם למלחמה שהיו בו שבוי הלווחות, ובפירוש הפסוקים אגיד רעות החכמים זכרונם לברכה כזה, ואכריח רעתי כנגד מה שכתב הרב בזה.

במפלות שאלה החמש עשרה: באמרו: "יהי כמות הארון ויאמר משה קומה ה' וגו', ונבחה יאמר כפי נסות שורבו ה' רבבות אלפי ישראל" (י, לה-לו), כי איך יתייחסו התפילות האלה לנסיעה ולחניה כי גם בזירות חגים היו צריכים לריבו¹⁴.

והנה מפרש הפסוקים באופן יתור השאלות האלה כולם.

ורכב ה' אל משה רבך אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך אהרן הנרות עי קח את הלויים [במרכב ה, א-ד].

ויאמר¹⁵: "כמה הראב"ע¹⁵, שנסמכה זאת הפרשה לריבוך השם למשה באהל מועד, מפני "כי הריבך יהיה עמך גם בלילה, כי יהיה שם נר הלוק ולא יכבה", והקשה עליה: הרמב"ם¹⁶, שהיה משה לא היה מנבא לפיכך: בלילה לא אלא ביום, ואין ספק שכן הוא רע חכמינו זכרונם לברכה (ויקרא וכה א, יג), וסמכותו דחיה: (שמות י, כח): "יהי ביום רבך ה' אל משה", שבינם ירכיב עמו לא בלילה, ואמר אני שאין כזה תכין: היא: ממיל קשיא כלל, כי לא היה רעמם זכרונם לברכה בשלילת נבואתו בלילה, אלא להגיד שלא היתה נבואתו כחלום הלילה, אלא בהקין והשתמשות חושיו וכמו שאמר (לקמן כה, ו-ז): "בחושים ארכי בו, לא כן עברי משה", אבל נבואה בהקין מוולת חלום, לא שללו חכמינו זכרונם לברכה שתחיה למשה ביום ובלילה, כי אם הוא היה מנבא בכל עת שיציה, ותחייב כי גם בלילה בירצותו

12 צ"ל: 'יהוה' בכחתיב, 13 במד' י, לג, 14 ומתקשת החפלה גם אז להפצת האריתים ומנוחת המשנאים, 15 כאן ת, ב, 16 כאן ת, ב.

על תלמוד תורה דרכים צריך למסור עצמו למיתה ולסכן עבור זה. ואורבא, נעש יהושע מפני שלא עסק בתורה בעת המלחמה.¹¹ ולכן במכילתא בשלח רש פרשה א, יעוין שם. משה שנתן נפשו על תורה של כל ישראל (ד.ה. ויקח משה את עצמו יוסף עמו).

את שמותם על שפתי.¹² מהמשך דברי רבינו נראה כי הוא סבור כי הטעם בכך הוא כי אמור לסכן את נפשו על תלמוד תורה דייוד. 12. ילקוט שמעוני יהושע סוף פרק ה: איך אבא בר פפא, לא נעש יהושע אלא על שביטל את ישראל לילה אחד מפריה ורביה, שנאמר ייאמר לא וגו' שר צבא ה' וגו'. א"ל אמר ביטלתם המיד של בין הערבים ועכשיו ולא דייוד.

ביטלתם תלמוד תורה. אמר לו, ועל איזה מהם באו אמר לו "עשה באתי" — מיד "וילן יהושע כלילה הוא בתוך העמק", אמר רבי יוחנן, מלמד משנה דרב, גדול תלמוד תורה יותר מהקרבן המדין שנאמר "עשה באתי", ותלמוד תורה דרכים ולא דייוד.

76

כונן, ב יקחו אליו זבוי. יתכן על פי דברי הראב"ע במפרשה בעלעלותך שאף על פי שאמרו (מכילתא דפסחא פרשה א): כל דברות שנדבר הקב"ה עם משה לא היה אלא ביום, שנאמר "ביום דבר ה' אל משה" — (שמות ו, כח; במדבר ג, א). ובוה יש לפרש מה דעשה אמר בפסוק שני בכל זה כשהיו הגרות דולקים היה כיום דבר עמו כלילה. לזה אמר "ויקחו אליו", פירוש לערכך שהארס דעמו כהיר בעת האור וכמו "אין אורה אלא שמחה". ולזה הוא לצורך הכנת נפש משה להדיבור שיהיה שורה מתוך שמחה. אבל "חוקת עולם לדורותיכם מאת

1. וכן בתורה כהנים צו פרק יח, יצוין כי בויקרא רבה א, מציינים חז"ל את הדיבור ביום באופן כללי כהכונה של כל נביאי ישראל לעומת נביאי אומות העולם, ואילו המכילתא מציינת כי רק למשה היה הדיבור רק ביום. 2. ראב"ע במדבר ח, ב דה. דבר אל אחיו: ונסמכה זאת הפרשה ("בהעלמתך" אל "וישמע את הקול מדבר אליו") להורות כי הדיבור יהיה גם כלילה, כי שם טען הרמב"ן: וזה איננו ככה על דעת רבותינו שאמרו "והלא לא נדבר עמו אלא ביום", ואילו ידע ר"א מה בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים לא חשב כן, והוא מה שאמר הכתוב "במראת אליו אהודע בחלום אדבר בך, לא כן עבדי משה" — שאין נבואתו בחלום כי החלום כלילה ממש. לעומת הרמב"ן טען אברבנאל כי דעתו של ראב"ע כן עולה בקנה אחד עם חז"ל: ואמר אני שאין כזה קשרא כלל, כי לא היה דעתו ד"ל בשלילת נבואתו כלילה, אלא להגיד שלא יהיה נבואתו בחלום הלילה, אלא בהקיצ והשתמשו חושיו... אבל נבואתו בהקיצ לא שללו חז"ל שותיה למשה ביום ובלילה, כי אם הוא מנבא בכל עת שירצה, ותחייב כי גם כלילה בציטתו לנבא תבואתו הנבואה. 3. תנא דבי אליהו זוטא יא: "וירא אליקים את האור כי

פרשת תצוה

בני ישראל" — שלוחות, הוא חוק בלי טעם, "וגויה" היא מלפני ש"כלום לאורה גדולה שנאמר יאור צדיקים ימחו". 4. אחרי מות משה. 5. אלא עזתו היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עזת אמר רב, זו נג מערבי שנתנו בה שמן כמות חבורתה וכמנה היה מליק רב היה מסיים (הטבת הגרות שדלק כל היום, ואינו משיבו עד הערב... וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום, והיינו ערותה — רש"י) — שבת כב, ב. 6. חושן משפט סימן ה — באיזה יום דניו ובאיזה זמן ביום. סעיף ב: ... אין דניו בלילה בחזקת דין, אבל אם התחילו לדון דינו במנוחה ביום גומרין בלילה... ס"ע: ... ואם כן נאמר דהוא הדין איפכא ובשמדליק גרות כלילה ויכול לראות ולהכיר בני אדם מותר לדון כלילה אפילו בחזקת דין... 7. מנחות צט, א: תנו רבנן, עשרה שולחנות עשה שלמה, ולא היו מסודרים רבנו, עשרה שולחנות עשה שלמה, ולא היו מסודרים עשה שלמה ולא היו מליקים אלא בשל משה שנאמר (דברי הימים ב, יג, א) "מנורת הזהב ונרותיה לבנעו בערב". רבי אליעזר בן שמעון... (מנחת רבים, כנראה לחמש מנורות בכל צד ועיון להלן). 8. כדי לתת יותר אור, כי זה נשאר חוק

תמו

תצוה

תמה

עבדה וזה [נבחה דף פת, ב. ג.] ומחשבה אצל עבדה וזה לוי. לפעשה כמו שכתוב סוף פרק קמא דקידושין ג. זה שאמר "חשב אפרותי וכר כמשעתי" [מצאתי להקדמונים].

כתי, פ ולקחה את שתי אבני שהם ג.

הנה בשום דוחשו' גמשה יוסף רמו שישאל נקראים על שם יוסף ג, וכמו שאמר במדרש שוחר טוב (מזמור ג) מקרא (עמוס ה, טו) "אולי יהנו שארית יוסף" ג. ודע דאמר מכסר על עבדה כוכבים (ובתים פת, ב) שגאמר (חושע ג, ד) "אמר ותרוסם", חושן מכסר על הדיניו. לכן "שורם" מהמו ליושר הדיעות המשובשות המצאה בשכל, שזה גרם לעז עבדה כוכבים, ו"ישפה", שהוא גמר החושן אבי האחרונה עליו, מהמו להסיר העול והמלמה האנאנה, שזה גרם לעז חתין, וכמו

מא אי מקים (רמיה ג, יט): "הני מבאי אל חסם הוה רעה פיר מחשבונתו" — מחשבה שעשה פיר תקינה מצרמה למעשה, מחשבה שאין עשה פיר אין תקינה מצרמה למעשה, ואלא זה דמינה (חוקא יד, ה): למע המסר את בית ישראל ללבני אמר רב אחא בר יעקב, הווא פקודת כוכבים הוא דביציג, דאמר פיר המורה עבדה כוכבים, שכל הכוונה בה מכוונה בכל המורה כולו. ג. כלומר, בעינו האמוד (עבדה וזה) החשב' (המחשבה) הוא "כמשעתי".

(כת, ט) 1. כהמות האמוד היו שתי אבני שהם יד, ואילו בכסותו אבני החושן בסוף המור תרביעי חושבו שהם ואח"כ ישה, אותו שתי האבנים דהיינו יוסף ובנימין. 2. כלומר, החורה משתמשת בשם "שורם" גם עבור שבת יוסף (החומר תרביעי) חרישית בשם יוספה — פסוק יט לוי' וגם עבור אות האבנים אשר בהן חרוטים שמהן כל שבת ישראל, ללמד ששבת יוסף שקול כגל שבת שבת כולם. 3. ... שמעו רב כמלא, מהו אומר (שמאל-ב, יט, כא) "הנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף" כל ישראל נקראו על שם יוסף כמו שכתוב יוסף (טו) "אולי יהנו ה' שארית יוסף". 4. "חושן המשפט", שותה כהמות האמוד

(במדרב כת, ז). וכתרגום על קרא ד"יין (שם ג, א) — מהמר חתם ועתיק — הרי דשרב עמיק. ולכן בשמו כחוב "שמן וית", שהמעות כל שהוא חוש עדין שפי, והו "מזיחה", שגבר טעם הוית, וכמו שאמר בפבדה וזה (טו, א) דחמרי וחתא ועבר הוי חודא שעמא וזה ברור. ובהו מדויק לשון הכתוב בשופטים ט, ט: "החולתי את דשני אשר בי נכבד" — ולא כתוב "אולי יהנו דשמו נכר טעם הוית כוי דחמרי". משום דשמן וית אין דרכו לשנות וכמו דמשמע ברבי כיצד מברכין (ברכות לת, ב) אי דשתי אויליקי וכר לכו כתוב "בי".

מה ה' והשפ אפרותו אשר עליו (במשעתי). יתכן על דרך רמז דאמר אפר מכסר על

אלימא למעוטי יין מגינה, הוא חמרי ר' חייא, יין מגינה לא יביא, ואם הביא כשר... רשעים: משום וכלוב (במל, כת, ז) "וסף נטר שפיר" — פירי דשפיר.

3. כי שאלה המתבררים

4. טעם אור מדרש כתב "בי" (הוית) לום הוית

5. אמר רב יהודה אמר שמואל, וכו

אמר ר' יצחק איי יוחנן, שמו יית מברכין עליו

בורא פיר חתין, הריכ דמיני אלימא דקא שתי לית,

אוריק מוסיק ליה, וחבני השתתה שמו של חרומה

משום את הקרן ואינו משלם את החומש, וחסר שמו

של חרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש.

1. אמר מכסר על עבדה וזה שגאמר

(חושע ג, ד), "אין אומר ותרסיס", ומבאר רש"י:

אין אומר — גילה עון תרסיס, וזה יש אומר אין תרסיס, כך ששטרי במסכת ערכין (טו, א).

2. מ: א: מחשבה טובה מצרמה למעשה שגאמר:

(מלאכי ג, טו), "אז גוברו יראי ה' איש אל דעהו

ולחשבי שמו", באי "ולחשפי שמיו" אמר רבי

אפי, אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא

עשאה, מבלה עליו הכתוב כאלו עשאה, מחשבה

לזה אין ולכפי"ה מצרמה למעשה, שגאמר (חוליים

טו, יח): "אין אם ראיתי פלגי לא ישמח ה'", ואלו

תמו

משך תכמה

תמו

מוקדן של משה חמש משמאל של משני אם כן לפי החשבון היה צריך להיות עור אחת, רק שלא היה יכול להיות יותר על צד אחד על צד משני, ובפרט לפרשי" הדובר היה גובה עשרים ג, אם כן לא היה רק מאה אמה יותר, ולכן עשה גם שולחנות עשרה כי השלחן צריך להיות גובה המנוחה, וכן כן זה, והה רק במקדש שלמה שהיה גלילי שכינה ג, אבל במקדש שני שאינו רק חוק ג, סגי באחת, וד"ק היטב

שם, שם וקחה... שמו יתה

במנוחה דף פו, א מויתה, ויערין רש"י שם ג. והנראה לפרש משום דגבי יין אמרו לא יבא יין מגינה — בנא בנרא צח? — וכמו דפרש רש"י שם דכתיב "הסך נסך שכל לה" מוררות, ולכן משה עשרה מנורות, חמש

לדולם, אמר שלמה, בוכות אלו השלחנות הנחונות בימי יהו גמשי בוכה ומלילי בוכה ויבאם לעולם מן ימיו, ולכן נזח חמשה משמאל נבנל צנור שהוא חמאה, ששמש הוזה יצאת לעולם, אמר שלמה, בוכות השלחנות הנחונות משמאל יחדיו העויות מישראל ע"ל, רבינו מסיק מדברי הלויט כי ריבוי הכלים בבית מקדשו של שלמה לעומת משכנו של משה נובע בגינה מרוב התרומות שהתאם למצב החוש. לולו יישם רבינו את קו המחשבה הזה על ריבוי המנורות בבית המקדש. 11. המשכן היה 30x10x10 אמה=3,000 אמה מ, ולוה המסיק מנורה עשרה פעמים יותר גדול מנפה המשכן, כך שהחשבון היה כתייב שיהיה עשרה מנורות, דהיינו מנורות של משה ועד אחת עשרה מנורות, הסתפי בשאר מנורות נוסף על של משה כדי לשמור על המספר השהו. בצני צדי מנורות, 12. לומר הדבר היה 20x20x20 אמה, ולי 20x20x30, 13. האחר מן המנורות קשור בגילוי שכינה כשם שהארץ במשכן היה גבוה לנבואתו של משה רבינו. 14. כלומר, אין חסיד המנוחה לוח את עבר גלילי שכינה אשר בלא הוי לא היה כבית השני.

(שם, שם) 1. שיהיו חוזרים באילן עד שיהיה בהם שמו, 2. צ"ל ג, א אמר רב ונראה בר טוביה אמר רב, אין אמורים קידוש היום אלא על היין והאיר ליימן על גבי המנוחה, למעשי מאי

לדורות ערירי לואיר את המקדש. 9. ילקוט למלכים א, ו סערי קשה ואף על פי שעשה שלמה עשר שלחנות לא היה מסדר לום הפנים החלוה אלא על של משה, שגאמר "את השלחן אשר עליו לום הפנים", ואח"כ היה מסדר על כולו שגאמר "את השלחנות וצליהם לום הפנים", ואעפ"י שעשה שלמה עשר מנורות לא היה מבכיר החלוה אלא של משה שגאמר "מנורות הוזה ונרוחה", ואח"כ מבכיר כולם שגאמר "את המנורות ונרוחהם לבערם", וכן הוה מקור לשיטת רבינו, ונגד שיטת רש"י, לכן כי אמנו חלוקי את כל עשר המנורות בבית המקדש שעשה שלמה, עתה נבאר דברינו מדרש, בעצם הוסיף שלמה על מספר המנורות שהיו במשכן, וביצע הניח למספר עשר דוקא, ליקוט שם: "יעש כיורים עשרה" — פירי להלכות את התשבים שום כניור, עשרה כיורים לנבנל עשרה הדברות, ולמה לא עשה כדבר אלא כיוור אחוז שלא היו ישראל צורכים גמלים במדבר, שובנו יוד לום והבאר קמתם בא שלמה תצטרך עשרה כיורות להרכות גמלים שהיו באין ישוב והיו צורכים גמלים ורבה שגאמר "אין הויה ובקשות", ע"ל. ובענין השלחנות כותב חלוקים (שם): "יעש שלחנות עשרה" פירי להלכות והעם ולמה עשה משה אחוז שלא היו במדבר צורכים לורעים, וכיון שבא שלמה עשאו עשר כיו להרכות וריעים, ולכן נזח חמש מוסף נבנל ימיו העולם שהוא דרום, שמסם סליל ברכה וגמשי גובה ויבאם

הן בנינים ותשרי. אבל בעין קובעים מפני שאין זו יו"ט אלא יום אחד ובחולה לארץ שני ימים, ובערב שבעה פשיטא דאין קובעין דהוא ערב יום טוב וכ"ל: הן שמי שאינו בעיר וכו'. דקדק וכתב למי שאינו בעיר דאין מחויב לטא מעיר לעיר, הא אם הוא בעיר דאין לוטא, ולכן כשב העור [סעיף הן בשם הרמ"ה, ומינה דאם לאו העלי דמים לטא מעיר לעיר ולדון, עדין אורו כלל המושב וזמני ערב ויום טוב דבאר ימים אין איסור מזה הדינים, וק"ל: הן ויש אומרים דאין לקבול בבית הכנסת בניסן כ"ב. עין טעור אור"ח וכו"ע בש"ס תקמ"ה שקטם הממנה וכתב דמותר לקטל בשל מוסמו במו"ה ומורה, והוא ג"כ מהמרדכי [ב"ק פרק הגחל בחרא סימן קמ"ט], ולא כתב עליו מור"ם מיד. וז"ל דהתם מיירי בעין דמותר לקטל בניסן כגון שהיה בעל דין מבני העיר, או שאלו הכ"ד דחייב ורמאות, וכל ללמדנו שם דאין למועט מלקטל משום איסור מועד: הן אין דנין בלי"ה בתחילת דין כ"ב. קן לפינן ענמי [בסנהדרין] פרק אחד דיני ממונות [דף ל"ד ע"ב] מקרא, ח"ל, רבא רמי כמיב [שמות י"ח כ"ב] ושפטו את העם כלל עם, וכתיב [דברים כ"א ט"ו] והיה ביום הגמלו את בניו

הן בנינים ותשרי. כלומר ניסן ומשני עד אחר הרגל מפני טרדות המועדות, אבל אח"כ קובעין. וכן משמע ממ"ש הגהות מיומיות [פכ"ה מסנהדרין אות הן] ומרדכי [ב"ק פרק הגחל בחרא סימן קמ"ט] והר"ב בסמ"ח קובעין להו זמנא אחר הרגל כו'. וכמו שמ"ע [סק"ה], דוקא ניסן ומשני אבל בעין קובעין מפני שאין זו יו"ט אלא יום אחד זמני ובחול כ"ב ימים, ובערב שבעה פשיטא דאין קובעין דהוא ערב יום טוב ע"כ. עכ"ל סמ"ע. וכ"כ בעיר שזמן [סעיף כ"ב:] הן אין דנין בלי"ה. נמשנה מהר"ם סימן כ"ח כמובן דאם נטרלו שני האדדים לדונם כלילה מותר לדונם, דלא גרע מקיבלו עליהן קרוב או פסול היצאו הסמ"ע סימן ו', וכ"כ ה"ח [ד"ה אין דנין] ע"ש. ועין עוד בסמ"ע שם שכתב טעם להמנהג שנהגין להקל לדון פחילת דין כלילה, משום שמדליקים נרות כלילה, וכמו הדומה לזה מלאמי בקובץ יסן נטון דאין קוין בק"ס כלילה אלא לאור הגר ולאור הלכה שיכירו העדים היטב מי הוא הקונה, עכ"ל. ולא ידעמי הי"ך מציא ראה לספור, דהא אפ"ה נהגו בש"ס פרק יש טחלין דף ק"ד ע"ל דקוין ק"ס כלילה ואין דנין כלילה, וכן מוכח שם בפירוש רשב"ם [ד"ה אפילו] ומספוט [ד"ה אבל] ומיאלס

→
→

באר הגולה

ה*. פירוש כמו שקובעין כ"ב וז' שהדיינים יושבין מענטמן. ו. גס זה בנימאל דרב יהודה שם [בב"ב]. ו. שם [בב"ב]. ת. משנה סנהדרין דף [דמכות] [דמטו קטן] [י"ד ע"ב] דאין דיני כ"ב, כ"י ומשמע אף בע"כ (ע"כ). ג. וי"א. כ"ק שם [ק"י ע"א] למי כלה וכו': ד. ויש מקומות. וסמן להם שנת כ"ב

ביאור הגר"א

סימן ה סעיף ב' א. ויש מי שכתב. סנהדרין כ"ד [ע"א]*: ב. למי שאינו. רמ"ה [מבואר בציונים אות ג']. וכן משמע [ב"ק ק"י ע"א] לטון לא יבאנו כ"ב [ליקוט] למי שאינו בעיר. רמ"ה, והוא שהרי אמרין כרפ"ג [דמכות] [דמטו קטן] [י"ד ע"ב] דאין דיני כ"ב, כ"י ומשמע אף בע"כ (ע"כ). ג. וי"א. כ"ק שם [ק"י ע"א] למי כלה וכו': ד. ויש מקומות. וסמן להם שנת כ"ב

באר היטב

ה. איסור. פירוש כגון ניסן ומילה אין להקל: ה. בניסן. אבל בעין קובעים מפני שאין זו יו"ט אלא שני ימים. סמ"ע [סק"ה]: ו. בעיר. אבל אם הוא בעיר דאין לוטא, וכן אם לאו העלי לטא מעיר לעיר דאין לוטא כלל המושב וזמני ערב ויום טוב דבאר ימים אין איסור מזה הדינים, וק"ל: הן ויש אומרים דאין לקבול בבית הכנסת בניסן כ"ב. עין טעור אור"ח וכו"ע בש"ס תקמ"ה שקטם הממנה וכתב דמותר לקטל בשל מוסמו במו"ה ומורה, והוא ג"כ מהמרדכי [ב"ק פרק הגחל בחרא סימן קמ"ט], ולא כתב עליו מור"ם מיד. וז"ל דהתם מיירי בעין דמותר לקטל בניסן כגון שהיה בעל דין מבני העיר, או שאלו הכ"ד דחייב ורמאות, וכל ללמדנו שם דאין למועט מלקטל משום איסור מועד: הן אין דנין בלי"ה בתחילת דין כ"ב. קן לפינן ענמי [בסנהדרין] פרק אחד דיני ממונות [דף ל"ד ע"ב] מקרא, ח"ל, רבא רמי כמיב [שמות י"ח כ"ב] ושפטו את העם כלל עם, וכתיב [דברים כ"א ט"ו] והיה ביום הגמלו את בניו

ליום המחירת כמ"ש לקמן ס"ס ר"ה ופשוט: סעיף ב' ג. אין קובעין. עין בספר ברכי יוסף [אות ט'] שכתב בשם מהריק"ש בתשובה כ"י [אהלי יעקב סי' צ"ב תחילת הפסק] אין קובעין זמן לבוא לכ"ד בזמן חשש מגפה ר"ל באותה העיר, ואם קבעו אין לו לחוש, ע"ש: ד. בניסן ותשרי. כתב הש"ך [מק"ל] היינו דוקא קודם הרגל, אבל לאחר הרגל קובעים כ"ב, ע"ש, וכ"כ מהרש"ם [ש"ס ב"ק] פרק הגחל ומאכל סי' י"ז ע"ש. אבל בספר גידולי תרומה [שער ג' חלק ד'] דף כ"ג הביאו הכנה"ג, כתב דכל החדש בכלל. גם בתשובת שבו"י ח"א סי' קל"ט כתב דכן הוא משמעות לשון הש"ס הרמב"ם והטור דכל החדש ניסן ותשרי בכלל זה. ומה שמרש"ל והש"ך נסתיעו מרבירי המרדכי והג"מ שהובא בהגה בסמוך דבני הכפרים שבאו לדרך קביע להו זמנא אחר הרגל, אין ראה כלל, רשאי התם כיון שהם באותה עיר אצל המגין, דאי קבעין להו זמנא אף בניסן ותשרי, אך לעיר אחרת לא קבעין להו זמנא כל החדש כ"ב, ע"ש. גם התומים [אחרים] סק"ה כתב דמסתברא דכל החדש בכלל דעדיין טרדות המועד עליו, ע"ש. וכתב הכנה"ג [מהדור"ק הגה"ת כ"י סק"ה], לחתן אין קובעין זמן כ"א יום, ו' יום קודם החופה ד' ימי החופה ו' ימים לאחר החופה, ע"ש. ובתשובת שבו"י ח"א סי' קל"ט כתב רק ג' ימים קודם החופה ויום החופה, ע"ש. אבל התומים [שם] השיג עליו, ודעתו דחתן נותנים לו ו' ימי המשחה ו' ימים קודם הנישואין, וכ"כ בהג"מ [מש"ה"ק סק"ה], ע"ש. ובענין בעל בריה וכן שאר שמחות ומיני סעודות מצוה, כתב בשבו"י שם דהכל כפי המנהג כפי טרדתן הגארות עיני הדיין, עיין שם. ובספר עטרת צבי סק"ד כתב שאין קובעין לאבי הבן כל ח' ימים עד המילה וכיום שלאחריו, וכן היה נוהג ע"ש: ה. דאין לקבול. עיין בה"ט [סק"ה] שכתב עיין באור"ח ס"ס תקמ"ה שסתם המחבר כ"ב. הנה גם באור"ח סי' תקל"ט ס"ג כתב הרמ"א בהגה, וכן מותר לקבול במשפט בשביל חובותיו כ"ב. וכתב המג"א שם [סק"ה] ח"ל, הקשה בסמ"ע סי' ה' הא אין קובעין זמן בניסן ותשרי כ"ב, ולא עיין במרדכי דמוכח דאידי במשפט העובדי כוכבים מותר לקבול ולכן דקדק רמ"א וכתב לקבול במשפט כ"ב, שמעתי ועיקר, עכ"ל. ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סי' קל"ט שתמה על המג"א בזה, דקושית הסמ"ע היא על סי' תקמ"ה דשם כתב שסתם לקבול בשביל חובותיו בחרמ"ה, משמע אפ"י בב"ד ישראל ע"ש. גם בספר אליהו רבה שם [סי' תקל"ט סק"ה] תמה כן, אך בספר מחצית השקל ובפרי מגדים שם כתבו שדברי המג"א נכונים, כי דברי המחבר בסוף סי' תקמ"ה הוא ג"כ מהמרדכי הנ"ל דאיירי שם לקבול בערכאות, ע"ש. ועיין בתומים [אחרים סק"ה] שכתב, ועוד י"ל כאן איירי לקבול שצריך לרדן עמם זה אין לעשות דאין מומנים כימים אלו, אבל באור"ח שם סי' תקמ"ה איירי רלית ליה שום דין רק מבקש לכוף לבי"ח שלו שישלם לו, זה יכול לעשות במועד דהא אסקינן דנין במועד, ואי לא צייית מרחיקין ליה, ע"ש. ועיין עוד בשבו"י שם בענין המבואר ברמ"א דאם יש דחייב ורמאות מותר לקבול בניסן ותשרי, ובסמ"ע [סק"ה בהג"ה] מבואר דאפ"י בחו"מ מותר, ואירע כשבאו לרדן חזר הנחבע ותבע להתובע בענין אחר, וטען התובע כאשר אמרו חז"ל נוקטין לתובע תחילה ע"כ דקקו לו עתה על תביעתו, ואחר המועד ישיב להתובע על טענותיו כיון שאינו מחזק לדחיה ורמאות, ושאל השואל מה דינם. והשיב (י"ל) [ג"ל] לרמות זה למה שפסק בשלחן ערוך סי' ו' דאם החקקו לשהו פרוטה גומרים דינם אפ"י לפחות משהו פרוטה, והטעם דחזר דין מיקרי כ"ב, ואע"ג דהסמ"ע [סק"ה] פסק שם כהרא"ש דאין גומרין לפחות מש"ס, מ"מ בנדרן זה יש להקל בימי ניסן ותשרי כיון שכבר התחילו לרדן, אבל במועד היכא דליכא חשש לדחיה ורמאות צריך להמתין בתביעתו לתובע משום כבוד החזק עד אחר החג, ע"ש: ו. אין דנין כלילה. עיין בה"ט [סק"ה] בשם סמ"ע [סק"ה] מ"ש כשבא

→

וידועי דעק"א

סימן ה בש"ך אות ג'. עד אחר הרגל. כ"ב. גידולי תרומה כמ"ש לכל המועד בכלל, ועיין בתשובת ש"ס עקב מ"ה סי' קל"ט גם לטען שם אימתי קובעים אותו לנין: שם בש"ך אות ר'. ולא ידעתי. כ"ב. עיין פשוט פמ"ל סי' ל"ט ומשמע שם עקב מ"ה סי' קל"ט:

אמרי ברוך

סימן ה ש"ך סק"ג. אבל אח"כ קובעין. וי"כ קן הוא מש"ס כ"ק פרק הגחל סימן י"ו, ובש"ס שם עקב מ"ה סי' קל"ט מציא בסם גדולי תרומה וכל המועד אין מומיין, ועכ"ו מקיים בשם עקב דמקום שנהגין להמין אחר הרגל מיד יש לקיים המנהג: סמ"ע סק"ה. וז"ל דהתם מיירי

תרצה א מצוה להרבות בסעודת פורים וכו'. צפרק קמא (י) רב אשי הוה ימיז קמיה דרב כהנא נגה ולא אמו רבנן [אמר ליה מאי טעמא לא אמו רבנן] אמר ליה דילמא טרידי בסעודת פורים שמעינן דשרי להרבות בסעודת פורים ושלל לטא לביה המדרש מחמת טירדא דסעודתא דכיון דעסיק במלוה להרבות בסעודת פורים פטור ממלות תלמוד תורה צביה המדרש:

ב וצריך שישתכר וכו'. מימרא דרבא שס וקשה הא אפילו שמה טובא לא טעי בה ופירשו התוספות עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה ורש ברובה אסתר ארורים כל הרשעים ברובם כל היהודים ורשא קינר נלשונו וכן פירש הר"ן אבל בספר יצירה לדרך

גוזל לעניים ומראה עצמו כאילו מקיים מצוות הנאמרים באזינו ישראל וכחז רבי שטוב ממנו לזרקן לים שמראה שמחנות היום אף לגוים וכן כתב הר"מ בשם רבינו אפרים וכחז דבעיר שלא הורגלו צדק אסור להרגילן אבל בעיר שהורגלו צדק אף לנטל הדבר משום דרכי שלום ע"כ ורבינו אפשר שנמקום שנהגו קאמר בדוקא או בעיר חדשה אס לריבין לנהוג כך מפני דרכי שלום:

סימן תרצה

פרטי רמזי זיינים המבוארים בזה הסימן

[א—ב] מצוה להרבות בסעודת פורים ועד כמה צריך להשתכר: צריך לאכול סעודת פורים ביום: [ג] הוכרה בכרכת המזון ואם התחיל בסעודתו ביום ומשכה עד הלילה: [ד] כמה מנות צריך לשלוח לרעהו: אם החליף סעודתו בשל חבירו יצא:

א(א) מצוה להרבות בסעודת פורים: ב וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: א(ב) ואם אכלה בלילה לא יצא:

מאמר ד כלל ו פ"ד ד"ה גלילי פירש שישתכר עד שלפעמים יטעה לומר להפך ברוך מרדכי ארור המן וזה לשון האגודה (מגילה סי' ו) יש מפרשים לחשבון כי חשבון זה כזה עכ"ל: ולפעד"כ כפשוטו לדרך שישתכר הרבה עד דלא ידע כלל מה חילוק יש בין ארור המן לברוך מרדכי שזה הגיע קרוב לשיכרותו של לוט ואין לתמוה אף הרשעה להשתכר כל כך שהרי רבה ור' זרעא היו משתכרים עד שקם רבה ושחטיה לר' זרעא והאפון מ"ש הרב הגדול רבינו אפרים דמהך עובדא דשחטיה רבה לר' זרעא אידחיא ליה מימרא דרבא ולאו שפיר למיעבד הכי וכן כתבו בעל המאור והר"ן משמו ונראה דמהך טעמא קיטר בעל התלמוד להך עובדא דרבה ור' זרעא נטר מימרא דרבא למימרא דהכי הוה הלכתא ולדחוי לדרבא ומיהו דוקא לנכומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי הוה דדחין לה אבל מיהו צריך לשמות הרבה מלימודו שייטב לו במשחה ויהא שמו או אפילו שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך רק שמהא דעמו עליו ובהגהות מיימוניות (פ"ג הט"ו אות ג) כתב בשם ראב"ה (סו"ס תפ"ד) כל זה למנוה אבל לא לעכב וכתבונת מהר"ל סימן י"ו יאר טעמו עיי"ש:

ג ואם אכ"ה ב"י"ה לא יצא. מימרא דרבא שס מאי טעמא ימי משחה ושחטה כתיב: **כתב המרדכי** פירש ראב"ה שצריך לנהוג כלילי שנת ויזמו דומיא דקריאה דכתיב (אסתר ט כג) והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקף למחנה ואיני מצין זה דהא רב כהנא קאמר לרב אשי אמאי טרידי רבנן בסעודת פורים וכי לא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה ולא סבר לה למר להא דרבא דאמר סעודת פורים שאכלה צלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משחה ושחטה כתיב משמע דסעודה אחת די עכ"ל ולפעד"כ לייטב דברי ראב"ה דסובר דודאי הסעודה החשובה צריצי מיינס אינה אלא צום כלמוכת מהיאר עובדא אלא דרב כהנא קא סלקא דעמא דצלילה נמי יצא אס

ד כתב המרדכי צפרק קמא דמגילה (סי' משעו) נמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו וליתן נמקום שירלה:

תרצה פרטי רמזי זיינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] אם צריך לאכול סעודת פורים גם בלילה: [ב] פורים שחל להיות בערב

שבת היאך עושים סעודת פורים: ט"ו דמוקפין שחל להיות בשבת עושים סעודת פורים ביום שבת:

א—ב מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. מימרא דרבא

צפרק קמא דמגילה (י) וכחז התוספות (ד"ה דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ארורה ורש ברובה אסתר ארורים כל הרשעים ברובם כל הנזיקים א) וכן כתב הר"ן (ג' ד"ה גמ') כלומר דאי בין ארור המן לברוך מרדכי לחוד אפילו שמה טובא לא טעי ביה (א) וכחז הר"ן (שס) בשם רבינו אפרים דמההוא עובדא דקס רבה בסעודת פורים ושחטיה לר' זרעא כדאיתא בגמרא (שס) אידחי ליה מימרא דרבא ולא שפיר דמי למיעבד הכי: **כתוב נארחות חיים** (הל' פורים אות א) חייב אינש לנכומי צפוריא לא שישתכר שהשיכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות וזולתן אף שישחה יותר מלימודו מעט: **ואם אכ"ה ב"י"ה לא יצא.** מימרא דרבא שס ומפרש טעמא משום דימי משחה ושחטה כתיב (אסתר ט כג): **כתב המרדכי** (סי' משעו) בשם ראב"ה שצריך לנהוג כלילי ג' שנת ויזמו דומיא דקריאה והמחבר ממה עליו (ב): **7 כתוב נארחות חיים** (שס אות לה) נהגו לאכול צלילי פורים אחר הסעודת ורעוים וזר לרעוים שהיו אוכלים צדית המלך דכתיב (דניאל ח יג) ויזמו לנו מן הארועים (מגילה יג). וכחז הר"ר אשר יש שנהגו שלא לאכול צדק צלילה הוא כדי שלא יטעו ויחשבו שהיא סעודת פורים (ג): **וכתוב עוד** שס סעודת פורים שאכלה צלילה לא יצא ידי חובתו יש מפרשים כעין לילה שאין אנוקה כנגדו דרך שמהו ויום טוב ושאל רבינו האי מי שנשבע להחענות בפורים אכל הסעודה החשובה צלילה ואס כן לפי זה לא היה צריך להרבות

דרכי משה

תרצה (א) אב"ה בחידושי אגודה (מגילה סי' ו) ובתולדות אדם וחווה נתיב י' חלק א' (סב ע"ג) כתב דחשבון ארור המן וברוך מרדכי שוה וצריך להשתכר עד דלא ידע החשבון. ומהרי"ב כתב דרובה לומר שישתכר וישן ולא ידע בין ארור המן וכן משמע במיימוי והמהנהגים כתבו דפיוט אחד היה שהיו עונין על בית אחד ארור המן ועל בית א' ברוך מרדכי בן וצריך צילוחא שלא יטעה לפעמים. כתבו הגהות מיימוניות בפרק ב' (הט"ו אות ב) צריך להשתכר היינו למצוה אבל ידי פורים יצא אפילו לא השתכר. כתב המרדכי בסוף פרק קמא דמגילה (סי' תשפט) ופרק המקבל כבא מציעא (ע"ג דף קמ"ד) (סי' שצח)

הגהות והערות

תרצה א] בתוספות שלפנינו ובדפוס"ר ב"י איתא "כל היהודים" ועיין לעיל סימן תרצ מש"כ בהגהות והערות אות יח: ב] פירוש שהיה פיוט בנוי על יחד ובתים, והיה בסוף בית אחד החרה ארור המן ובבית השני ברוך מרדכי והיה מתחלף בכל פעם וצריך צילוחא לזכור שלא יטעה, ופירוש זה מביא אבודרהם (ברני פורים ע"ב רט ד"ה ואמר) בשם בעל המנהגות (אות

תעט מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים מרזים

ובגוף דברי האבן עזרא דאמר הדיבור היה אל משה כשתנרות דלקו, יש לעיין דהלא תמיד הנרות דלקו, וא"כ אמאי כתוב ביום דבר ה' אל משה? י"ל דאיירי בשעת מסעות דאז היה הדבור דוקא ביום.

ועי"ל הדיבור היה ביום הוא דוקא בארץ מצרים דקרא ד'ויהי ביום דזיבר ה' איירי בארץ מצרים עיין מש"כ בזה בפר' בא' ו' כחן ובכלי יקר פר' קדוש החודש

דבר אל אהרן (ח ב)

אבן עזרא: כי הוא חייב במצות חלוקת הנב'.

איתא ביומא כד: הדלקה לאו עבודה וכשרה בזה. ובתוס' ישנים ד"ה הדלקה הקשו הא דבר אל אהרן בתעלותך את הנרות כתיב, ושארן ב"ע.

ובמש"כ תיג' דהכא איירי בחינוך המנורה ולהניח ביע דוקא אהרן, ומקורו מהא דאיתא במדרש שראו הקב"ה שנתעצב דבאה שהנשיאים מביאים לחנוכת המשכן, נחמו בחנוכת המנורה.

לכן ס"ל למש"כ דהכא איירי בחנוכת המנורה. וא"כ שדלקה כשרה בזה, חנוכת המנורה ביע דוקא כתיב, וזהו מה דכתב דבר אל אהרן.

רמב"ם דל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז: וכן חלוקת הנרות כשרה בודים לפיכך אם נשיב הכוון הנרות והוציא לחוץ מותר לזר לחלוקן.

ובהשגות א"י הפליג בשאמר שמונה לזר לחלוקן, אלא שאם חלוקן כשרות ע"ל ובליאור ההשגה כתב בחי' דבני חיים הלוי על הרמב"ם דל' דנהי דחלוקה לאו עבודה היא ולא מיפסל בה זר, אבל מ"מ מצותה בכתיב, וכדכתיב בקרא בהעלותך את הנרות וגו', ול"כ אסור-לזר לחלוקן לכתחילה, ורק דכיון דפסולא דזר, ליתא גבה, ע"כ אם חלוקן כשרות בדעבד.

וכתב הגר"ח דגם הרמב"ם מודה דיסוד תר מצוה דחלוקת הנרות הוא דוקא בכחן לכתחלה אכן כ"ז הוא במחלוקת פנים, משאי"כ הוציאן לחוץ, דעצם מעשה חלוקתה בשעתה

בהעלותך

(ח ב)

אבן עזרא: ונמסרה זאת הפרשה לזרות כי הדבר ידוע גם בלילה כי שם ידעה הנב' דלוק ולא יכבו.

ביאור דבריו בסוף פר' נשא כתיב וישמע את הקול מדבר אליך ואין סמיכות הכתובים לפר' הנשיאים כדברי רש"י, אלא הסמיכות הוא לדיבור שדבר הקב"ה עם משה, וכדכתיב בסוף פר' נשא ולכן ביאר ר"א דהסמיכות לומר דנדבר עמו גם בלילה שהיו הנרות דולקים.

וברמב"ן הקשה על האבן עזרא וד"ל חזק איננו ככה על דעת רבותינו שאמרו "והלא לא נדבר עמו אלא ביום", ואילו ידע ר"א מה בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים לא חשב כן וכי עכ"ל.

והנראה בביאור מחלוקתם: עפ"י מה שכתב הסמ"ע ח"מ סי' ה' דא"כ שנתחיל דין הוי ביום, אבל כשמדליק נרות בלילה ישנו גם לתחילת דין בלילה, והש"ך שם פליג וס"ל דבלילה אין תחילת דין. אפילו שתנרות דולקות וי"ל דר"א ס"ל כדברי הסמ"ע כיון שמצינו שהנרות

חלוקות הוי יום לגבי משפט, ד"ה לגבי הדיבור.

והרמב"ן פליג דס"ל דנרות לא הוי יום לגבי דין ולה"ה לגבי דיבור ובאמת י"ל דגם הרמב"ן ס"ל כדברי הסמ"ע לגבי דין, אבל דיבור למשה שהיה באספקלריה המאירה היה רק ביום ולזה לא סגי באור נרות.

ודעת האבן עזרא היא דהטעם הדיבור היה דוקא ביום, דאין בהירות כ"כ בלילה, אמנם כשתנרות דולקות יש בהירות גם בלילה, וא"כ י"ל דא"י"ג גם הרמב"ן מודה דכשתנרות דולקות ישנו לתחילת דין, ורק לנבואת משה שהיתה באספקלריה המאירה ביע דוקא יום ולא לילה

א"כ שנתנרות דולקות. דלנבואת משה ביע בהירות יתירה. ולאחר זמן מצאתי במש"כ ריש פר' תצוה דכתב דענין הנרות הוא לבהירות, שהאדם דעמו בהירה בעת האור, וכמו אין אורה אלא שמחה וכן הביא שם דברי הסמ"ע ובי"ה שכוונתי.

תמיד, שיהיו שייכים כל המצות ככל זמן, וככל אדם. כי הוא עולם קטן, והאיך שייך מצות מחית זרעו של עמלק, ככל אדם. וכן מענין בלעם, הלא התורה היא תמידית.

לשון נחלים עוממות (פסחים ע"ה): על ידי זה "לק". כי יורד ומסית, עולה ומסטיין כו' (פי"ט). על כן כתיב (שמות י"ז, י"ח). ויבא עמלק כו', ברפירים, ברפיון ידים מהתורה.

"והשני נקרא בלעם, כל עם. פירוש שלא יהיה עצל לעבירה, כי אם זרין ומחומם. וכן נמי, בלעם גרם זנות לעם ישראל (פסחה כ"ה, א). ושייכת המיד. ככל זמן וככל אדם.

ד. ויש לומר כי היצר הרע הגורם עצלות ומקדד נקרא עמלק. כי "עם" מתייחס עמלק הוא לשון נחלים עוממות כמובא בפסחים (דף ע"ה ע"א) שהם נחלים כרים וקרים. ועל ידי זה שמקדד את האדם מלעשות מצות, הוא "לק" לאדם. היינו שאותיות "לק" מתייחס עמלק פיזי ושמסטיין על ישראל. וכמובא בפסיקתא ר"ל כהנא וכן במדרש נחחומא (כי תצא סימן ט'). "עם לק" שבא "ללק" דמן של "עם" ישואל. היינו ללקק דמן. כי עמלק שהוא היצר הרע, יורד ומסית את ישראל לחטוא. ואחר כך עולה בשטלים ומסטיין. וכמובא בגמרא (בבא בתרא דף ט"ז ע"א) ד"ל. במהנהגת תנא, יורד ומתענה, ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה. עכ"ל. ופירוש ברש"ב שם. הכי פיזשון. יורד למטה ומתענה את הכריות לחטוא, ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנות וכו'. עכ"ל. וכן ברש"י שבת (פ"ט ד"ה בא) השכן הוא יצר הרע המסית בשמונה את האדם, הוא העולה ומסטיין. עכ"ל. ועיין בסידור של"ה (על בימי מרדכי ואסתר בשמונה עשרה), שכתב כמו רבינו ד"ל. הוא היצר הרע הוא השכן, הוא מלאך המות, הוא המסית ועולה, ומסטיין יורד והורג וכו'. כי המיד וכו' שיהנו מסערת אחשוורוש, אחר כך שמאל וכו' עולה ומסטיין וכו'. ואחר כך יורד להורג וכו'. כי ראשו (של הפה) הוא סמאל וכו'. (והוא) עמלק, עכ"ל.

על כן כתיב (שמות י"ז, ח'). ויבא עמלק וכו' וילחם ברפירים, היינו ברפיון ידים מן התורה. שזה הרפיון הוא עצלות. וכמובא בגמרא (בבבא בתרא ה'), על דתנו ברפירים (שבת ט"ז, א). ומובא גם כבעל הטורים בענין עמלק כאן. (מהרא"ד פ"ב ד"ה פ"ג ד"ה פ"ג) שרופו יריהם מן המצות. וכדברי רבינו שעבר שנתעצלו ממצות עשה. לכן בא עמלק ללחום. לעלות ולקטרג על ישראל, מחמת שרפון ונתעצלו בתורה על ידי זה העמלק המקדד, ומסטיין.

ד. והיצר השני, נקרא בלעם. הוא היצר המחמם, שפירושו של חיבת בלעם, הוא כל עם. היינו שייב"ל. יהיה קי שזה "עם", לכן כאן פירוש של "כל עם" הוא היצר הרע המחמם. שהוא בלעם רוצה שלא יהיו ישראל בעצלות בעבירה. כי אם זרין ומחומם. כי עמלק הוא כחיפור שהוא התקדדו ועצלות. ששם "עם" מלשון עוממות, שמרנו להתקדדו. אבל בלעם הוא לא שרפון ונתעצלו בתורה על ידי זה העמלק המקדד, ומסטיין.

הוא מקדד ומשליך עצלות על האדם, מלקיים המצות. והנהגה איתא (קידושין ל'). כראתי יצר הרע, כראתי תורה תכלין. על כן ליצר הרע המחמם, כתיב הוי כל צמא לכו למים. ועל המקדד כתיב, כה דברי כאש. עכ"ל.

י והנה ודאי לחמם, הוא להמון עם. מה שאין כן לצדיקים, לא שכח כל כך לחמם לעבירה. מה שאין כן היצר הרע השני, נמצא גם בצדיקים. וכמו שאמר רז"ל (ברכות ה'). פשפש ולא מצא, תלה בכיטול תורה. כי זה מצוי כל זמן שלא נמחה עמלק. וכדכתיבן למימר לקמן.

י' והנה ראיתי, בספר הקדוש, תולדות יעקב יוסף (בהקדמה). שמדקדק

ועיין מזה בואח זכרון (אות צ' עמוד קפ"ח) ד"ל. כמו ששמעתי בשם הרב המגיד מראנא ד"ל כי היצר הרע המחמם את האדם לעבירה, מקדדים בלימד כמו במים. וכן את היצר הרע המקדד ומטיל עצלות על האדם שלא לעשות מצות. על ידי תורה כעיר אהבה ה' ית'. וחשק עשיית מצותיו כאש. לפי זה נקראת התורה אש. כי מצד מצות עשה ולא תעשה יש יצר הרע, ולכלול התורה תכלין, עכ"ל. וכוונתי שיצר הרע של אש, הוא מוכח מצות לא עשה שמחממנו לעבירה. והיצר הרע של מים הוא מכיל מהמצות עשה, שמקדדו לעצלות. והתורה מהפך לשוני יצרים תנ"ל, אש התורה הוא נגד מים, ומים התורה נגד האש, שהם תכלין לשונות.

ב. דהנה ודאי היצר הרע לחמם לעבירה, הוא להמון עם. מה שאין כן לצדיקים, לא שכח כל כך שחיצי יחם אותם לעבירה. מה שאין כן היצר הרע השני של קדירות ועצלות, נמצא גם בצדיקים. וכמו שאמר ד"ל (ברכות ה'). פשפש (סיבה היסורים), תלה בכיטול תורה, עכ"ל וכיטול תורה הוא עצלות בלימוד התורה. כי כיטול הוא לשון כיטול מצות עשה, שלא מוכח בגמרא הלשון תלה בעובדו על התורה, כי זה היצר הרע של הקדירות מצוי כל זמן שלא נמחה עמלק. וכדכתיבן למימר לקמן.

ג. והנה ראיתי בספר הקדוש, תולדות יעקב יוסף (בהקדמה דף ט' טור א' המשך מ"ד ואח"י). שמדקדק המיד, שיהיו שייכים כל המצות ככל זמן וככל אדם. כי האדם הוא עולם קטן. ד"ל שם. ועוד קשה, לפי מה שכתב הראב"י בספר יצירה כסוד עולם שנה נפש. כי האדם נקרא עולם קטן וכו'. בנפש האדם שייכים כל רמ"ח מצות עשה, ושס"ה לא תעשה. וכו'. מנחה לפי זה תקשי, הרי מצויה כמה מצות שיש בכחיהם מה שאינו בישראל וכו'. ומכח העדרת המצוות האם תנ"ל, מלאי לבי לכאר בעוונת חשם תרי"ג מצות תנ"ל, אך שחם בכל עת תמן, והם בכל אדם וכו'. עכ"ל. עיינו בצפנת פענח (פרשת יחזק' פ"ג עמוד ר"ל טור ב') שכתב ד"ל. האין יש מלחמת עמלק בכל דור, וכעמוד רצ"ד (טור ב') בפרשה משפטים, מביא מהר"מ אלשיך. כי שר עמלק הוא יצר הרע וכו'. עיינו ע"כ. ומקשה רבינו פה לפי זה, איך שייך מצות מידת זרעו של עמלק בכל אדם. וכן מענין בלעם בכל אדם. הלא התורה היא מדינית

בא האדם לדי עושה. כל הפיקות של האדם באים מגיאות, אם האדם יודע ומאמין כי הכל מה, והכל בהשגחה, או ממילא הוא הולך בודאות. ולכן יצריך ד"ד אים י הוא ר"ת ודל"י, היפוך של עמלק שמנגד לעין הצדקה וההודי להשי"ת, זה הוא הנחמית עמלק.

ו"ל בזה עוד נקודה, הא"ך בא האדם לדי דאות בעצדות ה', הלא האדם יודע את חקרונותיו, האדם המביע לאמור ורואה כל מה שעשה נגד לזון השי"ת בודלי הוא מלא פיקות אם ילית לנח הילך, והאם עבדו ממקלל לפי השי"ת. וא"ך יכולין להיות בעוה בודאות בהעבודה שביא את האדם לדי שמחה של מנוה. ודל"י עולה בגימט' אה"יה, אה"יה איתא בספרים הקדושים בשם הרבי מלוצ'ין ז"ע שהוא שם המשונה, דהיינו אה"יה טוב מהיום והלילה. לשנות את המים מהיום והלילה, וע"י שהאדם מאמין בזה המשונה יודע כי אה"י טוב מהיום ומאמין שהק"ה מקבל המשונה ע"י יכול להיות דה"י בעבודתו ולחמות שמו של עמלק.

זה פנין רואים צמדתי יהודי צמגילה, ד"ר (אמר ג' ב') "ומדדי לא יכרע ולא יתקוה", ועמדו הכפ' למה כתיב ל' עמדי, ל' כי האדם שאין לו החלטה דאות ארי כל החלטה שלו הוא רק בזה, אצל מי שהוא י"י בהלכותו ואין לו פיקות כלל, או המנוה שלו הוא דאות, ולכן כי אצל מרדכי לא יקם ולא זע, שלא הי' לו כלל ספק בזה, וזה הדלות שלה נמסע כלל מהבן, והי' נגד זה הדלות בזה שנאמר לא יכרע ונגד הדבר בודאות בזה שנאמר לא יכרע לזון עמדי, או ממילא נמסע כל כחו של

המן מלפניו.

ו"ל בזה עוד נקודה, כי איתא (משנה פסדים מס' פתילה היתה פת"י) וצ"ך דו"ד מ"ס ה' ר"ס דל"י, והוא שם כמו שאומרים ביו"ט "הודלי שמי", ו"ל כי ענין עמלק הוא נאות, צמית מה ד"ר (דברים ה' י"י) כו"י עושה ד"ר עשה לי את החיל הזה, כחבר רמו בספר"ך כי עמלק עולה בגימט' ר"ס. נאום זה מונע האדם מלברך את ה' על כל ידו, ורק ע"י שהאדם מכיר כי אין לו כלום הכל הוא ד"ה, ומחוי להודות על הכל או

פרשת כי תשא

ב"ב' שנת י: "ואמר רבא בר מחסא אמר רב חמא בר גוריה אמר רב הונן מנקה לימנה לישאל לך והודיעם מכאן אמר חז"ל כי מקדשכם, מניח נמי הכי לדעת כי אמי רבן שמעון בן גמליאל הושתן פה למינך לר"ך

והשני מה שמונו להמקל, והנה לפי דברי האנני מר אין עיקר הענין הנחמית, כי הרבה דרכים למקום לזון העני ולזון ממון להקדש, וכן לצני המשכן, רק העיקר הוא

פרשת תצוה - פרשת זכור

בחדש אדר מרצין בשמחה, ענין רבוי השמחה מלוי צמחית עמלק, ושמעתי פעם מחלמי"ו וללה"ה שהסביר הדבר עפי"ד החאמר "אין שמחה בהרמם הספיקות", איתא בספר"ך דעמלק עולה בגימטריא ספק, ובעת מחיית עמלק יש המרת הספיקות.

ו"ל עוד בזה, כי בגמ' חולין (ו) איתא "רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבין פגע ביה צניחי נראה אמר ליה צניחי מלוך ל' מינך והעבור כך אמר ליה אמה הולך לעשות לזון קו"י וא"י הולך לעשות עושה אני דה"י עושה אמר ליה אם כי אמר חולך גורמי ענין שלג יעברו כך מים לעולם מלק ליה", ואלו רואים מזה, כי אדם שהוא דה"י אין ציכול שום דבר לעכ עניו ולמנוע ממנו, כי צמחם כל המניעות בעצדות ה' וכל ההסחירות אינם אלא דמיונות שרואים למנוע האדם מלעלות, וכל כח הדמיון בא מהאדם עצמו ע"י שהוא מושג כי הדמיון יש לו כח והוא מליאות אמיני, אצל מיד כאשר האדם מתלעט בודאות שהוא עושה את שלו ואינו מתפעל כלל מהדמיונות, או כל הדמיונות צמילים מעצמם. כל המליאות של עמלק הוא רק דמיון ופוא, כמו שבבאר בספר אור גדליחו (על ענין פורס) לאמ"י וללה"ה צדיקות, והדמיון הזה יש לו כח רק מגד פיקות של האדם, וכאשר האדם הוא דה"י, צמילים כל הדמיונות וכל ההסחירות.

ולחב"ן ענין ספק, ו"ל כי ידוע מהארי"ל כי עיקר ההשגה בעצדות ה' ועליית האדם הוא ע"י שמחה של מנוה, והנה כאשר אדם עושה מנוה והאדם מסופק בזה כי ילא ידי טובתו בהמנוה, כי קיים המנוה בשלימות, או לעולם אינו בא לדי שמחה של מנוה, כי הספיקות מונע ממנו השמחה, כי הוא דואג ומתעב על ספק כי קיומו, וזה הוא כוחו של עמלק להניחם לזון האדם ספיקות, ועי"י יהי מונע מן האדם השמחה. ו"ל דזה הוא לשון המרת הספיקות, כי הספק הוא כמו חבלים שמאפרים האדם, ואינו מניחו להחפשט, וגורם לו עצבות. ולכן צמחית עמלק יכול האדם להמלט בעצדות ה', ולצוא לדי שמחה של מנוה, ולכן מרצין בשמחה באדר, שהוא זמן מחיית עמלק.

מחל"ל ל' אהרבה ה"ו שארר ש"ח י"א
מאמר י"י משה משה י"א

בעולם¹. וכמו שרמזו חז"ל² בציווי יסור, כי כוונת התורה להזכירנו שלא לחטוא, כדי שלא יבוא עמלק. כן יש לנו לבקש זכור ה' לבני אדם (תהלים קל"ו, ט"ז), כדי שיתפרסם כבוד שמו ומלכותו, שלא יתעבב על ידי אותו הרשע.

ישמו יתברך היא התורה, שכולה שמו³ של הקב"ה (וה"ק יתיר פ"א, ו) וכסאו הוא ירושלים⁴ ובית המקדש⁵. לכן אחר מפלת המן זכו לתורה, לכן אחר סיון שהרגישו כיום מתן תורה התגדלות

על חיבתן של בני ישראל, כי לעולם יש שיון שהרגישו כיום מתן תורה התגדלות על חיבתן של בני ישראל, כי באמת כל זה אות

בכל דוד ודוד בכל דוין דהתיין לעלמא, לית לך דר דלית ביה מהווא ודעא בישא, וקודשא בריך הוא אנח ביה קרבא. ועיי' תורה אור תצוה פ"א, א ר"ה זכור: כתיב מלחמה לה' בעמלק מדר דר, שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו שלעמלק (תשומט כ' תנ"א, ו) ומלחמה זו היא בכל דור דדור בחינת כל נפש מושאלא, כי הנה בכל דור דוד ודוד וכלל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא מצרים, ולכן מוכיזין יציאת מצרים בכל יום בוקר וערב, שבחינת יציאת מצרים הוא בכל נפש מושאלא בכל יום (עיי' תנ"א פ"א ט"ז, ו) ואחר יציאת מצרים עומד לגודל מלחמת עמלק, כמו שכתוב (דברים כ"ה, א) אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, וכתיב (ש"א ס"ו, ב) אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים. ועיי' לקיטת תורה להרב כי תצא לה, ב ר"ה כי תצא. ועיי' בית אהרן לפרשת זכור טו, ב: כי באמת עמלק הוא עומד בכל דור ובכל שנה וכל יום ויום, לכן כתיב מלחמה לה' בעמלק מדור דוד, ולא כתיב ילוד דוד, כמו דוד יום כל הדוד האחר המיד עד סוף כל הדורות, וכלל יום וכלל עה וכלל שנה שנה הוא צופה ומביט לעקור ח"ו הקדושה מישאל, אבל ישראל צריכים לראות להתגבר עצמם על עמלק כו'. ועיי' פרשת זכור תרמ"ז ד"ה המשך. [קט"ז] עיי' לעיל פרמ"א ר"ה מה שקבעו, ושם הערה קס"ח.

[קפ"א] עיי' תחומא כי תצא ט: אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע אהה אומר לנו זכור, אהה זכור, שאנו שכחה מצויה בנו, ואהה אין לפניך שכחה, לכן זכור את אשר עשה לך עמלק, לנו עשה, ולך לא עשה, והא הוא רכתיב (תהלים קל"ו, ז) זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים וגו'. ועיי' פסיקתא רבתי ג"א. [קפ"ב] עיי' תחומא כי תצא י"א: אפשר כשר ורם יכול לפשוט ידו בכסא של הקב"ה, אלא על ידי שהחריב ירושלים שכתוב בה (יהושע ג' ט) בעת הניא יקראו ליירושלים כסא ה', לפיכך מוחה אמהו (שפת י"א, ו) ואמר (שם ט) כי יד על יד יה מלחמה לה'. ועיי' פסיקתא רבתי י"ב, ט. ועיי' תוספות השלם בשלח י"ז, טו. [קפ"ג] ראה רמיה ז', י"ב: כסא כבוד מרדכי מראשון מקום מקדשנו. ועיי' תרגום רש"י ור"י"ק שם. וראה שמות טו, ז': מכן לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ירך, וברש"י: מכן לשבתך מקדש של מטה מוכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת. ועיי' מכלילת שם: מכן לשבתך, זה אחד מן הדברים שהוא כנגד של מעלה, שכסא של מטה הוא מוכון כנגד כסא של מעלה, והכי אמר (תהלים א' ט) ה' כהילך קדשו ה' בשמים כסאו, ואומר (פ"א ט) בנה בניתי ביתי, וכול לך מכן לשבתך עולמים. [קפ"ד] ראה ח, ט: ויקראו סופרי המלך בעת ההיא כחוש השלישי הוא חוש סיון בשלישה ועשרים בו וכתב ככל אשר עשה מרדכי אל היהודים וגו'. ובהמשך הפסיקים שם טו טו: ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו' והעיר שושן צהלה ושמחה, ליהודים היחה אורה וגו'. [קפ"ה] עיי' יוסף לקח ח, ט. [קפ"ו] עיי' לקמן תרמ"ז ר"ה בענין: והנה באמת תכלית מפלת עמלק והמן הרשע.

מחדש, כמו שאיחא (שבת פ"א, א) הדר קבלוה כו', וכל עת שיש מחיית עמלק מתעורר אחר כך אהבת התורה בישראל. **עיקר התנגדות עמלק הוא להתורה,** לכן אחר יום המלחמה באו בני ישראל אל המנוחה, ונעשו שונאים ביותר הרבה למפרע על המן, שראו והכינו מה איבד מהן כל הימים אותו הרשע ימח שמו. וכן כתיב (דברים כ"ה, ז) זכור כו' אשר עשה לך כו', שבגלות בעודנו תחת הרשעים אין יכולין להכין כל הרשעות שגורמים לנו, וצריכין להאמין, וכפי מה שמתברר לאדם רוב רשעות שלהם, כך יכולין למחותם.

לכן ביום המנוחה הוסיפו שגא עלינו, ואז מחו את שורשו ככח השגא, והוא עיקר היום טוב, כמו שכתוב (ט"ו ט) ונח מאויביהם והרוג כו', וכן כתיב (דברים כ"ה, ט) והיה כהניח כו' תמחה. ולכן ביקשה אסתר לקיים התקמה גם ביום י"ד (ט"ו י"ג), שהיה זמן המנוחה, כנ"ל:

בנוק המלך (י"ח ט), מאי בנוק המלך, כמה ראת אמר (יהושע ג' ט) והכריתו את שמו מן הארץ ומה תעשה לשמן הגדול, רוא שמא עלאה לא אוקיים בקיומיה, ורא איזו בנוק המלך. [קנ"ג] עיי' לקמן תרמ"ח סוף ר"ה איתא: ועמלק הוא מעכב התגלות תורה שבכתב ושבעל פה, לכן כתיב (שמות י"ז ט) כחוב זאת זכרון כספר, הוא כחינת שבכתב, ושים באוני יהושע (ש"א) הוא שבעל פה, וכן אמר אותו רשע ורתיחה שונת (ג' ט) לשון רבים, שבכתב ושבעל פה, ועיקר ההתנגדות על שבעל פה, וזה התיחה, שמוציאין מעצמם טיגים ומצות, כמו שאומרים והיי עולם נטע בחינתו. [קנ"ד] עיי' טור אר"ח סי' קל"ט: פירוש תורת אמת היא תורה שבכתב, והיי עולם נטע בחינתו היא תורה שבעל פה. [קנ"ה] עיי' לעיל תרל"ח סוף ר"ה מה, לקמן דיש תרנ"ז, ועיי' לקמן תרמ"ז ר"ה בענין: בענין מה שכתבו חז"ל (שבת פ"א, א) הדר קבלוה בימי אחרשורש... וכמו שהיה מלחמת עמלק קודם קבלת התורה בהר סיני, כן בכל מקום שיש מפלת הרשע מתעורר אחר כך חז"ל וכו'. ועיי' תרנ"ט ר"ה איתא: איתא בגמרא (מגילה י"א א) קימו קבלו (י"ט ט), קיימו מה שקיבלו כבר, שבפירוש זמן קבלת התורה, כמו שאמר מלחמת עמלק ברפידים באו להר סיני לקבל התורה, כן לעולם אחר מפלת עמלק יש קבלת התורה. ועיי' לקמן תרנ"ג ר"ה איתא, תרנ"ט ר"ה ליהודים, תרס"א ר"ה ליהודים, תרס"ב ר"ה ליהודים. [קנ"ו] ראה לקוטים לר"ה בסוכות זמן שמחתינו, תרמ"ח ר"ה איתא בגמרא ור"ה בענין שמחת תורה. ועיי' סוכות תרמ"א ר"ה בסוכות זמן שמחתינו, תרמ"ח ר"ה איתא במשנה, תרנ"ז ר"ה בפסוק (תנ"כ): ועיי' אהב ישראל ט"ו שבת ר"ה ענין ט"ו בשבת. [קנ"ז] עיי' לעיל הערה ג. [קנ"ח] עיי' וזה"ק בשלח טו, א: ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר (שמות י"ז ט"ז)... אמר רבי יהודה

זרעו, כדי שיתפרסם כבוד שמו שחברך וייש לנו לבקש ולשמוח במפלת עמלק איך לדבר זה הפסק¹.

וזו נהוג בכל שנה, כמו שכתוב (שמות י"ז ט) מלחמה לה' בעמלק מדור דוד, פירוש, כמו שיש הארות חדשות לישראל בכל עת וזכור דור², כן יש התנגדות בכל עת, כמו שכתבו חז"ל³ נשבע הקב"ה שאין שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק ימ"ש וזכרו במהרה, לכן אין לדבר זה הפסק⁴.

וזו נהוג בכל שנה, כמו שכתוב (שמות י"ז ט) מלחמה לה' בעמלק מדור דוד, פירוש, כמו שיש הארות חדשות לישראל בכל עת וזכור דור², כן יש התנגדות בכל עת, כמו שכתבו חז"ל³ נשבע הקב"ה שאין שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק ימ"ש וזכרו במהרה, לכן אין לדבר זה הפסק⁴.

כטלה עם חליית המן. וכיון שחזורו לעסוק בתורה ולקיים מצות מילה ותפילין זכו שוב בכח ההגנה של תורה ושל המילה והתפילין, וזכו מתוך כך לנס הישועה, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", ונפל פחדם על כל העמים. והוא ענין העסק בתורה קודם הטעודה, המילה קודם מקרא מגילה, והיות פאר התפילין חכום על הראש ועל הזרוע כשעת קריאת המגילה. כלומר שטרם קיום המילה וניסא" של מאורע נס פורים יש להקדים לו את אלה המצוות של עסק התורה ומילה ותפילין, אשר הן הן שעמדו להם לישראל להרוג בשונאיהם ולנוח מאויביהם ולהפיל פחדם על כל העמים (מאת ריד"ג הרב ר' חיים יצחק קפלן שליט"א).

ח

ד ליהודים היתה אורה ושמה וישון ויקל. בענין

דבריהם ז"ל הנוכחים בפירוש המקרא הזה, יעוץ בספר שפ"א (פורים הרמ"ח) שעמד דצריך ביאור למה שינה הכתוב את טעמו ולא פירש ליהודים היתה תורה וי"ט ומילה ותפילין. ויעו"ש שביאר שזה עצמו היתה הגאולה והישועה שהרגישו בני"י בנפשותם כי התורה היא האורה, ויום טוב היא השמחה, והמילה היא הששון, והתפילין הם היקל, כי כודאי אותו הדוד שזכו לניסים בכח התשובה נחללו נפשותם ונתמלאו אורה בכח התורה ושמחה בכח הי"ט וששון בכח המילה ויקל בכח התפילין. עכ"ל. והביאור כזה הוא שביטולן של גזירות המן על עסק התורה ועל קיום מצות מילה ותפילין והתעלותן של נפשות ישראל להרגשה פנימית באורה של תורה, בשמחה שבי"ט, בששון שבמילה וביקר שבחפילין באו כחדא מחתא. שכך היא דרכה של גזירה על קיומן של מצוות שהיא באה בשל חסרון בהרגשת הנפש בערכן ותשיבות של המצוות, שמשום כך "נוטלים" מישראל את המצוה, והוא ענינה של "גזירה" (וכאשר ביאר בזה הגה"ח רבי ירוחם הלוי זצוקללה"ה בחכר מאמרים דעת חכמה ומסור ח"ב מאמר ס"ט). וכשהנפש מתעלה להרגשה פנימית באורן ויקרן כטילה הנגזירה מאל"ה. ^L

ז

ליהודים היתה אורה ושמה וישון ויקל (אסתר

ה' ט"ז). את המקרא הזה פירשו ז"ל (מגילה ט"ז ב') בזו הלשון: אורה זו תורה וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר ושמחה בחגן, ששון זו מילה וכן הוא אומר שש אנכי על אמרתך, ויקר אלו תפילין וכן הוא אומר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. וברש"י: אורה זו תורה - שגור עליהן המן שלא יעסקו בתורה. שמחה זה יום טוב - קיימו עליהם מימי טובים. ששון זו מילה - ועל כל אלה גזר. והנה יעוץ ברמ"א (או"ח סי' תרצ"ג סעי' ד') דכ' דכשיש מילה בפורים מלין התינוק קודם קריאת המגילה, וכ' שם במג"א (סק"ג) דהוא משום דכתיב וישון ואמרינן זו מילה. וכן כתב הרמ"א (סי' תרצ"ה סעי' ב') טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה. ועיי' במשנ"ב (סי' תרצ"ג סק"ו) בשם מנהגים דאין לחלוץ התפילין אף שהתפללו כבר עד אחר קריאת המגילה ודרשינן ויקר אלו תפילין. ובביאור הדבר נראה ד"ל דענין הגזירות הללו של המן לכטל מהם מיי"ד את עסק התורה ואת המילה והתפילין, בנוסף על גזירת הכליה להיות עתידים ליום הזה, היא למנוע מישראל להעביר את רוע הגזירה על ידי כח ההגנה של תורה שהיא מגנא ומצלא, ושל מילה שיש בה כח שמירה והגנה, וכאשר הגינה על ישראל במצרים (כדאמרו ז"ל דישראל ניצולו מפצרים בדם פסח וברם מילה שנאמר ואומר לך בדמיו חיי וגו', יעוץ במכילתא פ' בא פט"ז וכשמו"ר פ"ז ג' ובכ"ט) וכן היא מצלת מדינה של גיהנם (יעוץ ב"ר פכ"א ט' תנחומא פ' לך לך ב') וכלשון ברכת "אשר קידש" של המילה: א-ל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שאורנו משחת, ושל תפילין שנאמר בהם "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". והנה על הגזירה של "להשמיד להרוג ולאבד" נאמר "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" והוצרכו לעמוד על נפשם ולהלחם באויביהם מכקשי רעתם, אבל הגזירה על התורה מילה ותפילין